

Apsorpcijski kapaciteti hrvatskih županija i regionalna politika EU

Radoš, Dominik

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:051191>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni preddiplomski studij, Ekonomska politika i regionalni razvitak

Dominik Radoš

**APSORPCIJSKI KAPACITETI HRVATSKIH ŽUPANIJA I
REGIONALNA POLITIKA EU**

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni preddiplomski studij, Ekonomska politika i regionalni razvitak

Dominik Radoš

**APSORPCIJSKI KAPACITETI HRVATSKIH ŽUPANIJA I
REGIONALNA POLITIKA EU**

Završni rad

Kolegij: Regionalna ekonomija

JMBAG: 0149227840

e-mail: drados8@gmail.com

Mentor: prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Komentor: dr. sc. Ivana Unukić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Undergraduate Study, Economic policy and regional development

Dominik Radoš

**Absorption capacities of Croatian counties and EU regional
policy**

Final paper

Osijek, 2024.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.

2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.

3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).

4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Dominik Radoš

JMBAG: 0149227840

OIB: 61782705221

e-mail za kontakt: drados8@gmail.com

Naziv studija: Ekonomska politika i regionalni razvitak

Naslov rada: Apsorpcijski kapaciteti hrvatskih županija i regionalna politika EU

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Nataša Drvenkar, dr. sc. Ivana Unukić

U Osijeku, 2024. godine

Potpis

Apsorpcijski kapaciteti hrvatskih županija i regionalna politika EU

SAŽETAK

Apsorpcija fondova Europske unije najčešće se ogleda u kontekstu različitih projekata koji su ostvareni sufinanciranjem od strane Europske komisije, kao i u kontekstu iznosa ostvarenih sredstava tim načinom. Takvi projekti posljedica su dugotrajne pripreme i različitih aktivnosti koje se provode s ciljem uvođenja ideja i angažiranja različitih resursa, koje se korištenjem metodologije upravljanja projektnim programima pretvaraju u konkretne prijedloge. Broj projekata, ostvareni iznos, kao i njihov utjecaj na razvoj društveno-ekonomskih uvjeta u hrvatskim županijama, u posljednje je vrijeme široko prisutna tematika, a njome se bavi sve veći broj autora. Ipak, tek se manji broj autora bavi potencijalom iskorištavanja fondova Europske unije, što je jedan od važnih odrednica vezano uz oblik, broj, iznos i količinu prijedloga projekata. Ako se projekt promatra posljedično i rezultatski ovisno o sustavnom, kružnom procesu, apsorpcijski kapaciteti postaju neizostavan i vrlo važan uvjet kako bi se isti mogli pripremiti, a posljedično tome i provesti. Usprkos činjenici da postoje određene odrednice na koje je nemoguće utjecati, postoje i one druge, na koje se konkretno utjecati i djelovati na iste. Konkretno su primjer hrvatske županije čije potencijale te isplativost iskorištavanja europskih fondova treba tek preispitati. U ovom radu obradit će se tema apsorpcijskih kapaciteta u hrvatskim županijama. Kroz nekoliko poglavlja bit će riječi o suvremenoj regionalnoj politici Europske unije te strateškim okvirima za provedbu određenih projekata, apsorpcijskim kapacitetima samih županija kroz različite analize i statistike, te učincima za unaprjeđenje istih. Na kraju rada, bit će dan zaključak na obrađenu tematiku.

Ključne riječi: apsorpcijski kapaciteti, Europska unija, županije, EU fondovi

Absorption capacities of Croatian counties and EU regional policy

ABSTRACT

The use of EU funds is most often reflected in connection with various projects realized with co-financing from the European Commission, as well as in connection with the amount of funds realized in this way. Such projects are the result of long-term preparations and various activities carried out with the aim of contributing ideas and mobilizing various resources, which are then transformed into concrete proposals with the help of the methodology of project program management. The number of projects, the amount realized, as well as their impact on the

development of socio-economic conditions in the Croatian counties, has recently become a widely discussed topic, which more and more authors are dealing with. However, few authors deal with the potential of using EU funds, which is one of the most important determinants of the form, number, amount and scope of project proposals. Considering the project as a consequence and result of a systematic circular process, the absorption capacities become an indispensable and very important condition for the preparation and consequent implementation of the projects. Even though there are certain factors that cannot be influenced, there are others that can be targeted and acted upon. A concrete example is the Croatian districts, whose potential and viability in the use of European funds has yet to be verified. This paper will address the issue of the absorptive capacity of Croatian counties. Several chapters will discuss the current regional policy of the European Union and the strategic framework for the implementation of certain projects, the absorption capacities of the counties themselves based on various analyzes and statistics, and the implications for their improvement. At the end of the paper, a conclusion is drawn on the topic discussed.

Keywords: absorption capacities, European Union, counties, EU funds

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
3. Regionalna politika EU	4
3.1 Uloga politike regionalnog razvoja EU za zemlje članice	6
3.1.1 Kohezijska politika EU-a u razdoblju 2021.–2027.....	7
3.2 Strateški okvir politike regionalnog razvoja EU	9
3.2.1 Europa 2020	10
3.2.2 Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. i Instrument EU za oporavak	12
3.2.3 Nacionalni plan oporavka i otpornosti	14
3.2.4 Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine	17
3.3 Instrumenti politike regionalnog razvoja EU s posebnim naglaskom na fondove EU i njihovu distribuciju u Hrvatskoj	18
4. Apsorpcijski kapaciteti županija u Hrvatskoj	23
4.1 Analiza apsorpcijskih kapaciteta županija u Hrvatskoj	24
4.2 Najveći projekti financirani fondovima EU po županijama	34
5. Implikacije za unaprjeđenje apsorpcijskih kapaciteta županija u Hrvatskoj	39
6. Zaključak	41
Literatura	42
Popis slika	46
Popis tablica	46
Popis grafičkih prikaza	46

1. Uvod

Apsorpcijski kapacitet fondova Europske unije moguće je definirati kao mogućnost i sposobnost pojedine države da potpuno iskoristi, odnosno apsorbira alocirana sredstva iz europskih fondova na djelotvoran i učinkovit način. Može se promatrati iz perspektive ponude i potražnje, pri čemu je javna uprava ponuda, a krajnji korisnici sredstava predstavljaju potražnju. S gledišta potražnje, apsorpcijski kapacitet označava sposobnost prijavitelja projekata za razvoj prihvatljivosti. S druge pak strane, odnosno na strani ponude, apsorpcijski je kapacitet definiran s tri sljedeća elementa: administrativni kapacitet, financijski apsorpcijski kapacitet te makroekonomski kapacitet.

Makroekonomski kapacitet mjeri se, načelno, putem bruto društvenog/domaćeg proizvoda (skr: BDP). Gornja granica mogućnosti korištenja sredstava iz kohezijskog fonda te strukturalnih fondova zajedno iznosi 4% BDP-a pojedine zemlje (Projekt jednako razvoj, 2012). Iako se značenje može učiniti istim, financijski apsorpcijski kapacitet je sposobnost pojedine države da sufinancira projekte i programe financirane od strane EU fondova. To znači da su sredstva za sufinanciranje dostupna iz različitih izvora javnog proračuna (državnog, regionalnog i lokalnog), kao i iz proračuna privatnih organizacija koje sudjeluju u provedbi projekata. S druge strane, administrativni kapacitet je sposobnost i vještina državnih (središnjih), regionalnih i lokalnih vlasti da pripreme odgovarajuće projekte, programe i planove na vrijeme, donesu odluke o projektima koji će se financirati, koordinirati i uspostaviti sustav između različitih partnera i sudionika, nose se uspješno s administrativnim zahtjevima te zahtjevima za izvješćivanje, nadziru i sufinanciraju provedbu projekata, maksimalno izbjegavajući nepravilnosti. Administrativni kapacitet uključuje strukturu, procedure, ljudske resurse i sustavno djelovanje. Pri tome sustav je dodatno opterećen rokovima za ulaganje EU sredstava, što zahtijeva preventivne mjere i discipliniranost u provedbi programa.

Ovaj završni rad bavi se analizom pojma apsorpcijski kapacitet(i), kohezijske (regionalne) politike EU, ali i pokušajem analize konkretnih primjera apsorpcije sredstava u obliku fondova Europske unije (odlučiti se za kraticu EU ili puni naziv Europska unija pa tako koristiti u cijelom radu) te njihovim iskorištavanjem na primjeru hrvatskih županija. Potrebno je dokazati da one imaju potencijal iskoristiti dostupne/planirane resurse. Također se pruža uvid u potencijalne mogućnosti i prilike koje bi županije, uz pomoć strukturalnih EU fondova, mogle iskoristiti za svoj gospodarski rast i razvoj.

2. Metodologija rada

Završni rad sastoji se od dva osnovna tematska dijela: teorijskog i empirijskog. Tako su, primjerice, u ovom (prvom) dijelu rada opisani metode istraživanja, ciljevi istraživanja, kao i izvori podataka te dostupnih informacija koje će poslužiti za lakše shvaćanje i potkrepljivanje činjenica, kao i analizu podataka prilikom donošenja zaključaka. Pitanja koja se mogu postaviti na samom početku ovog rada su sljedeća: što su uopće kohezijska sredstva, točnije programi pomoći i prepristupni programi Europske unije (fondovi EU), koji su kapaciteti županija u Republici Hrvatskoj, ali je ključno pitanje zapravo spoj prethodna dva, odnosno koje su mogućnosti hrvatskih županija da kroz EU fondove apsorbiraju određena sredstva i resurse. Dakle, predmet istraživanja su hrvatske županije te njihove mogućnosti i kompetencije iskorištavanja programa koje provodi Europska unija s ciljem provođenja politike za razvoj i napredak regija.

Statusom kandidata za članstvo u EU Republika Hrvatska stječe pravo korištenja prepristupnih programa i programa pomoći od strane Europske unije, poznatih kao EU fondovi, samim time ispunila je preduvjet povlačenja sredstava. EU fondovi namijenjeni su za županije, gradove, obrazovne institucije, udruge, obrtnike, poduzetnike i druge javne i državne ustanove. To znači da organizacije iz privatnog, javnog i društvenog sektora imaju pravo aplicirati za sredstva iz tih fondova. Također, pojedinci i njihove inicijative mogu sudjelovati u povlačenju tih sredstava, čime se potiču projekti i aktivnosti na različitim razinama.

Cilj ovog završnog rada je upoznati se sa utjecajem politike EU fondova u županijama kako bi se ostvario razvoj gospodarstva, zaposlenosti, društvenih pitanja, izravnih stranih ulaganja, političke i ekonomske slobode, kao i privlačnost za ulaganja i investicije.

EU fondove ne treba interpretirati kao iznos koji Republika Hrvatska dobiva nepovratno, nego bi se trebalo shvatiti kao izvor financiranja projekata do određenog maksimalnog iznosa definiranog sporazumima između Europske komisije i Vlade Republike Hrvatske. Također, navedeni resursi uglavnom su vezani uz neophodnost sufinanciranja vlastitim sredstvima.

U radu su kroz različite dijelove provedene različite metode rada, a one su sljedeće: povijesna metoda koja je provedena u svrhu analize dostupnih informacija, kao i sami uvodni dio s regionalnom politikom koju provodi EU. Deskriptivna metoda služila je za kohezijsku, regionalnu EU politiku, s ciljem provođenja pojedinačnih trendova i inicijativa u županijama.

Matematička je analiza poslužila kao dokaz uspješnosti pojedinih županija kroz iskorištavanje potencijala sredstava europskog kohezijskog fonda. Komparativna je pak analiza poslužila za analizu usporedbe županija temeljem parametara kao što su broj zaposlenih i nezaposlenih, BDP po glavi stanovnika, površini i broju stanovnika pojedine županije i slično.

3. Regionalna politika EU

Regionalna politika EU-a, koja je poznata i kao kohezijska politika, način je na koji se Europska unija nosi sa društvenim, teritorijalnim i ekonomskim razlikama koje postoje između 28 zemalja i gotovo 300 regija od kojih se sastoji EU. Europska unija nastoji ulagati na lokalnoj razini kroz svoju regionalnu politiku, koja je namijenjena svim regijama i gradovima unutar EU-a. Ova politika obuhvaća mjere koje potiču zapošljavanje i gospodarski rast te poboljšanje kvalitete života putem strateških ulaganja. Kroz ovaj aktivni oblik solidarnosti, građani slabije razvijenih regija imaju priliku iskoristiti ono što im pruža najveće svjetsko tržište.

Glavna investicijska politika EU-a je regionalna politika. Podržava konkurentnost, otvaranje radnih mjesta, rast gospodarstva, bolju kvalitetu života te održivi razvoj, ne ostavljajući niti jednu regiju iza sebe.

U dokumentima Europske komisije, navodi se kako se regionalnom politikom Europske unije nastoji ostvariti poboljšanje u sljedećih pet ključnih područja:

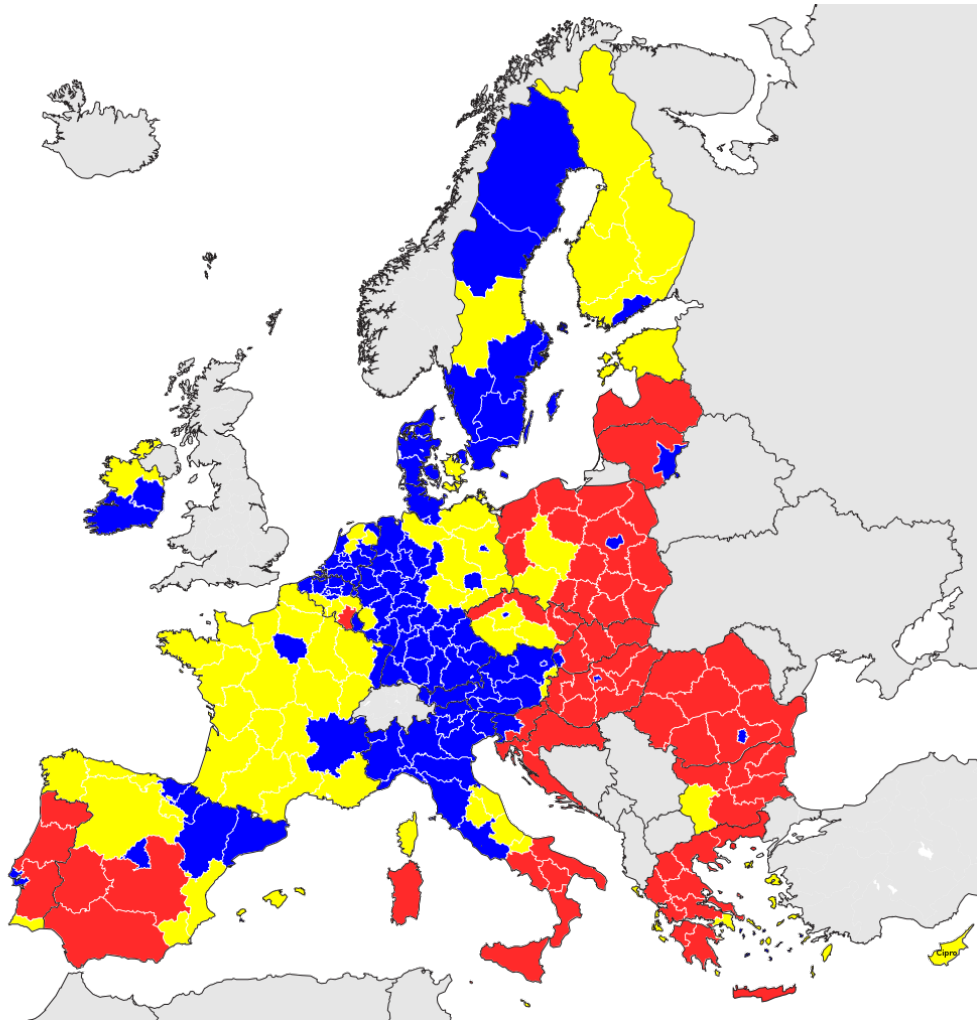
- ulaganje u ljudske resurse kroz proces lakšeg pristupa zapošljavanju, obrazovanju i društvenoj uključenosti
- potpora razvoju malih i srednjih poduzeća
- jačanje istraživanja kroz inovacije, ulaganja i otvaranja radnih mjesta vezanih uz istraživanje
- poboljšanje okolišnog djelovanja provedbom velikih investicijskih projekata
- modernizacija prometa i proizvodnje energije, posebno u segmentu obnovljivih izvora energije i inovativne prometne infrastrukture, radi suzbijanja klimatskih promjena.

Baković (2021) u svom radu navodi kako je cilj regionalne politike postići održiv i uravnotežen razvoj te ojačati društvenu i gospodarsku koheziju unutar Unije. Ona je izraz EU solidarnosti u manje razvijenim zemljama i regijama, usmjeravajući resurse prema sektorima i područjima s najvećim potencijalom za rast i razvoj. Zbog nejednakosti koje postoje među europskim regijama, njen primarni cilj je smanjenje društvenih, ekonomskih i teritorijalnih razlika. Uklanjanjem tih razlika između europskih regija, jedinstveno europsko tržište postaje snažnije, učinkovitije i konkurentnije.

Također, prema Baković (2021), regionalna politika mora značajno doprinijeti i održivom rastu, na način da pomogne i potakne investiranje u projekte vezane uz klimatsko i energetska područje, kao i područje zaštite okoliša. Dodatno će potaknuti domaća javna sredstva i privatne investicije u navedene sektore korištenjem europskih fondova. Regionalna politika neprestano radi na sufinanciranju projekata vodoopskrbe, odvodnje i upravljanja otpadom, pomažući regijama u postizanju ciljeva postavljenih direktivama za ta područja. Cilj je inkluzivan rast, koji će biti prioritet regionalne politike i financiranja kroz njene instrumente.

S ciljem promocije sveobuhvatnog i ujednačenog razvoja, Europska unija nastoji jačati vlastite ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. Pritom se najveći naglasak stavlja na smanjenje razlika u stupnju razvoja različitih regija, s posebnim fokusom na područja koja prolaze kroz industrijsku tranziciju, zatim ruralnim područjima, kao i regijama izloženim trajnim i ozbiljnim demografskim ili prirodnim poteškoćama, poput najsjevernijih regija s izrazito malom gustoćom naseljenosti te otočnim, graničnim i planinskim regijama.

Na donjoj slici je prikazana klasifikacija po regijama EU od 2021. do 2027. Crvena boja označava manje razvijene regije, žuta tranzicijske regije, dok su plavom bojom označene razvijenije regije u Europskoj uniji.

Slika 1. Klasifikacija po regijama EU od 2021. do 2027.

Izvor: Europska komisija. EUROPA 2020.

Na slici 1 vidi se klasifikacija po regijama EU od 2021. do 2027. Crvena boja označava manje razvijene regije odnosno države čiji BDP po glavi stanovnika ne prelazi 75% od prosjeka EU, to su uglavnom zemlje na istoku Europe. Plava boja označava razvijene regije, iznad 100% od prosjeka EU, i odnosi se na središnji dio Europe. Žutom bojom prikazane su tranzicijske regije, između 75% i 100% prosjeka EU.

3.1 Uloga politike regionalnog razvoja EU za zemlje članice

Prema podacima Europske komisije (2024), više od jedne trećine EU proračuna posvećeno je ovoj politici regionalnog razvoja, a cilj joj je uklanjanje gospodarskih, društvenih i teritorijalnih razlika EU. Navedena politika EU za zemlje članice ogleda se kroz kohezijsku politiku EU-a u pojedinom razdoblju. Regionalna politika Europske unije pokriva sve europske regije,

usprkos činjenici da one pripadaju različitim kategorijama, odnosno ciljevima, što uglavnom ovisi o razvijenosti gospodarstva pojedine regije.

Drezgić et al. (2023) u svom su radu analizirali pojedine EU države kroz EU fondove i gospodarski rast, te je zaključak da su EU fondovi doveli do povećanog gospodarskog rasta u zemljama EU što predstavlja osnovu za ekonomsku konvergenciju. Također, u radu se potvrđuje važnost poboljšanja institucionalnog i regulatornog okvira pojedine zemlje koja je primatelj bespovratnih sredstava, jer time ne samo da se povećava apsorpcija EU fondova, već se poboljšavaju i izgledi za gospodarski rast.

Također, Drvenkar et al. (2021) istražuju učinkovitost provođenja kohezijske politike u zemljama Srednje i Istočne Europe koje su članice Europske unije. Njihova analiza temelji se na pokazateljima BDP-a po stanovniku te na tome kako su ta sredstva iz EU fondova bila dodijeljena i iskorištena (alokacija i apsorpcija sredstava). U radu se također proučava opći gospodarski rast tih zemalja, razmjena između različitih industrija i unutar njih, te se ispituje kako je članstvo u EU utjecalo na razvoj i transformaciju industrijskog sektora. Utvrdili su postojanje pozitivne korelacije između BDP-a po stanovniku i korištenja EU fondova. Pokazatelji među-industrijska te unutar-industrijska razmjena i pokazatelji industrijske uspješnosti pokazuju kako je europska integracija doprinijela jačanju trgovinskih veza među zemljama EU. Ostaju značajni izazovi za istraživanje gospodarske strukture županijskih regija zbog složenosti istraživanja. Ipak, takva bi analiza mogla dati mnoge odgovore na pitanje što potiče regionalni gospodarski rast i koji su transformacijski procesi regionalne gospodarske strukture odgovorni za zaostajanje - ili neke lokalne/regionalne inicijative, učinci prelijevanja i vladini doprinosi.

Prema Europskoj komisiji (2007), u razdoblju od 2000. do 2006. utvrđeni su ciljevi koji su poznati kao Ciljevi 1, 2 i 3. Cilj 1 bavio se regijama koje zaostaju u razvoju, cilj 2 bavio se zonama ekonomske i društvene pretvorbe, dok se cilj 3 bavio sustavima osposobljavanja i politikom zapošljavanja. Slično tome, politika u periodu od 2007.-2013. godine imala je tri cilja: konvergencija, regionalna konkurentnost i zapošljavanje te europska teritorijalna suradnja.

3.1.1 Kohezijska politika EU-a u razdoblju 2021.–2027.

U razdoblju 2021.–2027. Unija će se financirati kroz „klasični” višegodišnji financijski okvir (VFO) i Instrumenta za oporavak Next Generation EU (NGEU). Kohezijska politika će se

također djelomično financirati iz VFO-a, a određeni programi će dobiti sredstva iz NGEU-a (Europski parlament, 2023).

Sredstva za cilj „Ulaganje za radna mjesta i rast” iznosit će ukupno 322,3 milijarde EUR (u cijenama iz 2018.) biti će raspodijeljena na sljedeći način (Europska komisija, 2020): za slabije razvijene regije bit će izdvojeno 202,3 milijarde EUR, za tranzicijske regije 47,8 milijardi EUR, za razvijene regije 27,2 milijarde EUR, za članice koje primaju potporu iz Kohezijskog fonda 42,6 milijardi EUR (od kojih će 10 milijardi ići za povezivanje Europe), kao dodatna financijska sredstva za najudaljenije regije 1,928 milijardi EUR i za ulaganje u međuregionalne inovacije 500 milijuna EUR (Europski parlament, 2023).

Sredstva iz Europskog fonda za regionalni razvoj (skr. EFRR) za cilj „Europska teritorijalna suradnja” (Interreg) ukupno iznose 8,050 milijardi EUR te će se rasporediti na sljedeći način: (Europski parlament, 2023):

- 5,812 milijardi EUR za prekograničnu suradnju na pomorskim i kopnenim granicama;
- 1,466 milijardi EUR za transnacionalnu suradnju;
- 490 milijuna EUR za međuregionalnu suradnju;
- 281 milijun EUR za suradnju najudaljenijih regija.

Novi Fond za pravednu tranziciju (FPT) s proračunom od 17,5 milijardi EUR, ima za zadaću podržati regije najviše pogođene prijelazom na klimatsku neutralnost i nastoji spriječiti povećanje regionalnih razlika. Od toga će 7,5 milijardi EUR doći iz VFO-a, dok će 10 milijardi EUR stići iz NGEU.

U prosincu 2020. uveden je novi instrument ReactEU, koji će nadopuniti kohezijske programe u razdoblju 2014.–2020. i povećati sredstva za koheziju u razdoblju 2021.–2027. Ovaj instrument će podržati oporavak najvažnijih sektora nakon krize uzrokovane COVID-19, s ukupnim sredstvima od 47,5 milijardi EUR do 2023. godine (Europska komisija, 2020).

U razdoblju 2021.–2027. kohezijska politika ima pet političkih ciljeva za EFRR, Europski socijalni fond (ESF+), Kohezijski fond i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) (Europski parlament, 2023), a koje se mogu vidjeti na donjoj slici.

Ciljevi kohezijske politike 2021. – 2027.

Slika 2. Ciljevi kohezijske politike 2021.-2027.

Izvor: HUP, 2020.

Slikom 2 prikazana je kohezijska politika Europske unije koja se temelji na smanjenju razlika u razvoju između regija, promicanju gospodarskog i socijalnog napretka te jačanju konkurentnosti i održivosti.

Pri tome, važnu ulogu u jačanju ekonomske, društvene i teritorijalne kohezije EU-a ima Europski Parlament. Zakonodavstvo o strukturnim fondovima i kohezijskoj politici razvija se kroz redovni zakonodavni postupak, u kojem Vijeće i Parlament imaju jednaku moć.

Parlament aktivno sudjeluje u pregovorima o reformi kohezijske politike za razdoblje 2021.–2027., s ciljem definiranja instrumenata i prioriteta za buduće mjere EU-a kako bi se ojačala ekonomska, društvena i teritorijalna kohezija. Parlament snažno podržava prijedloge za učinkovitu i sveobuhvatnu kohezijsku politiku, a cilj je osigurati dovoljne financijske resurse.

3.2 Strateški okvir politike regionalnog razvoja EU

Strateški okvir politike regionalnog razvoja Europske unije ključni je alat za promicanje uravnoteženog gospodarskog, društvenog i teritorijalnog razvoja unutar država članica. Cilj

ove politike je smanjiti razlike između razvijenih i manje razvijenih regija, potičući rast, zapošljavanje i socijalnu koheziju.

3.2.1 Europa 2020

Prema Europskom parlamentu (2010), strategija Europa 2020 je desetogodišnji plan Europske unije za zapošljavanje i rast, pokrenut 2010. godine s ciljem postizanja uključivog, održivog i pametnog rasta i razvoja. Ova strategija naslijedila je Lisabonsku strategiju (poznatu i kao Lisabonski proces ili agenda), koja je bila razvojni plan EU za razdoblje od 2000. do 2010. godine.

Nadalje Vlada Republike Hrvatske (2010), kaže kako je cilj same strategije osigurati da gospodarski oporavak Europske unije nakon gospodarske i financijske krize prati niz reformi s ciljem izgradnje čvrstih temelja za rast i stvaranje novih radnih mjesta do 2020. Rješavanjem strukturnih slabosti gospodarstva EU-a te gospodarskih i društvenih pitanja, strategija također uzima u obzir dugoročne izazove globalizacije, pritiska na resurse i starenja.

U dokumentu je navedeno kako postoji pet glavnih ciljeva koji su dogovoreni za EU do kraja 2020., a isti uključuju istraživanje i razvoj, obrazovanje, zapošljavanje, energiju i klimatske promjene, smanjenje siromaštva i društvenu uključenost.

Strategijom Europa 2020 nastoji se potaknuti pametan rast – učinkovitijim ulaganjem u istraživanje i inovacije te obrazovanje, održiv rast – s obzirom na odlučan zaokret prema niskougličnom gospodarstvu i uključiv rast – posebice s ciljem smanjenja siromaštva i stvaranja radnih mjesta.

Obzirom na gore navedeno, dolje je dan prikaz svakog od navedenih oblika rasta, pa tako pametan rast uključuje (Vlada Republike Hrvatske, 2010):

- korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija u digitalnom društvu,
- stvaranje novih proizvoda i usluga koji stvaraju rast i radna mjesta i pomažu prepoznavati društvene izazove,
- unaprjeđenje učinkovitosti Europske unije u obrazovanju kroz poticanje građana na učenje i unaprjeđenje njihovih vještina.

S druge strane, održiv rast uključuje (Vlada Republike Hrvatske, 2010):

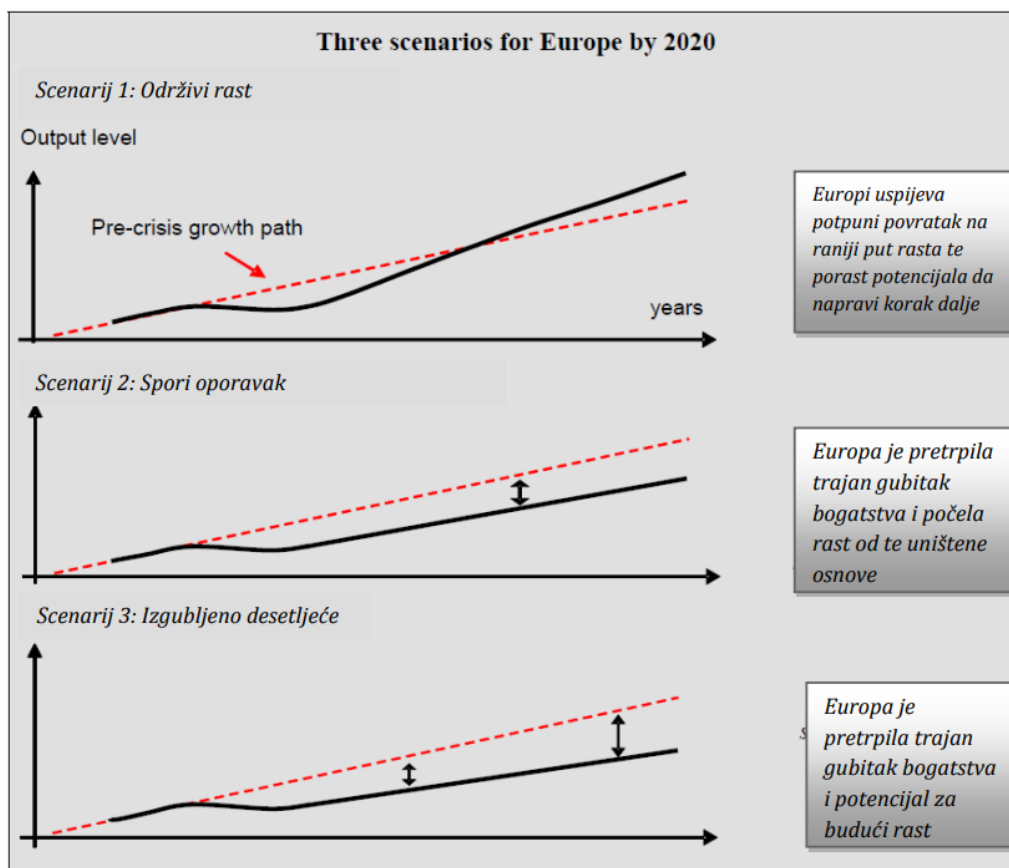
- zaštitu okoliša i očuvanje bioraznolikosti,
- poboljšanje poslovnog okruženja, posebno za male i srednje poduzetnike,
- implementaciju učinkovitih pametnih električnih mreža,
- izgradnju ekonomije s konkurentnim gospodarstvom i održivom uporabom resursa s malim emisijama ugljika,
- korištenje europskog tehnološkog napretka u novim zelenim tehnologijama i proizvodnim metodama,
- iskorištavanje mreža europskih razmjera za dodatnu komparativnu prednost,
- potpora potrošačima u donošenju informiranih odluka na tržištu.

Uključiv rast odnosi se na (Vlada Republike Hrvatske, 2010):

- povećanje stopa zaposlenosti, posebice za žene, mlade i starije radnike,
- pomoć ljudima svih dobi u predviđanju i upravljanju promjenama kroz ulaganje u znanja i vještine,
- suvremeno i moderno tržište rada i sustava društvene sigurnosti, te
- osiguranje dosega rasta u svim dijelovima Europske unije.

Sami uspjeh navedene strategije ovisi o uključenosti i angažiranosti svake od država članica, koje svake godine u travnju moraju dostaviti dva izvješća, a čiji je sadržaj način približavanja ciljevima strategije. Stoga se podnose Programi stabilnosti/konvergencije u kojima se nalaze rasprave o javnom financiranju te fiskalnoj politici, te Nacionalni program reformi sa sadržajem praćenja napretka u ostvarenju ciljeva strategije.

Na donjoj slici prikazana su tri moguća scenarija za Europu do 2020. U prvom scenariju nazvanom održiv rast, Europa se uspijeva potpuno oporaviti i vratiti na stari put rasta te bi ostvarila mogućnost potencijalnog napretka. Drugi scenarij, tzv. spori oporavak, označava stanje u kojem je Europa pretrpjela trajan gubitak bogatstva, ali je nakon toga nastavila rasti, polazeći od tog nižeg temelja. Posljednji je scenarij onaj „crni“, gdje je Europa ne samo pretrpjela trajni gubitak bogatstva, nego je i izgubila potencijal za budući rast.

Slika 3. Tri scenarija za Europu do 2020. godine

Izvor: Europska komisija. EUROPA 2020.

3.2.2 Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. i Instrument EU za oporavak

Prema MRRFEU (2020), višegodišnji financijski okvir (VFO) predstavlja dugoročni proračun Europske unije koji postavlja ograničenja za potrošnju EU tijekom sedmogodišnjeg razdoblja, a svrha mu je financirati aktivnosti koje su učinkovitije kada se provode zajednički na razini Unije. Ovaj proračun, koji pokriva razdoblje od 2021. do 2027. godine, raspodjeljuje sredstva na različite prioritete, poput energetike, prometa, klimatskih promjena, informacijske i komunikacijske tehnologije te drugih područja.

Proračun se dijeli na „naslove” koji odgovaraju ključnim područjima djelovanja EU-a. Za razdoblje 2021.-2027. VFO obuhvaća sedam naslova koji pokrivaju 17 političkih područja, a poseban naglasak stavljen je na Kohezijsku politiku. Unutar Naslova 2 („Kohezija, otpornost i

vrijednosti”), za kohezijsku politiku predviđeno je 377,77 milijardi eura, od čega je 330,24 milijarde eura namijenjeno ekonomskoj, društvenoj i teritorijalnoj koheziji.

Za Hrvatsku, u višegodišnjem financijskom razdoblju od 2021. do 2027. osigurano je više od 14 milijardi eura. Ova sredstva raspodjeljuju se na nekoliko ključnih fondova, uključujući Kohezijsku politiku, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond plus (ESF+), Kohezijski fond, Fond za pravednu tranziciju (FPT) te fondove za pomorstvo, sigurnost i migracije (MRRFEU, 2020).

Osim standardnog VFO-a, Europska unija je, kao odgovor na pandemiju COVID-19, pokrenula poseban instrument za oporavak pod nazivom "EU sljedeće generacije" (NGEU). Ovaj plan oporavka, usvojen 2020. godine, dodaje 750 milijardi eura dodatnih sredstava proračunu EU-a. Cilj mu je pomoći državama članicama u prevladavanju gospodarskih i društvenih posljedica pandemije. Sredstva iz NGEU-a otplaćivat će se do kraja 2058. godine, a godišnji troškovi za otplatu glavnice ne smiju premašiti 7,5% ukupnog iznosa duga od 390 mlrd, te će otplata biti izvršena do kraja 2026. godine.

Za Hrvatsku NGEU donosi malo više od 11 milijardi eura, od čega je najveći dio namijenjen Mehanizmu za oporavak i otpornost. Hrvatska iz ovog mehanizma dobiva 6,31 milijardu eura bespovratnih sredstava te 3,61 milijardu eura zajmova. Dodatna sredstva namijenjena su programima REACT-EU, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj (EPFRR) i Fondu za pravednu tranziciju.

Jedan od ključnih prioriteta VFO-a i NGEU-a je ulaganje u klimatske ciljeve. Naime, najmanje 30% ukupnih sredstava usmjereno je na klimatske akcije, s ciljem smanjenja emisije stakleničkih plinova za 55% do 2030. godine. Također, od 2024. godine, 7,5% potrošnje bit će usmjereno na ciljeve bioraznolikosti, a taj će se postotak povećati na 10% od 2026. godine.

Uz to, u fokusu su i rodno osviještene politike te ravnopravnost spolova, gdje će Europska komisija razviti metodologije za mjerenje i testiranje relevantnih troškova unutar programa VFO-a za razdoblje 2021.-2027.

3.2.3 Nacionalni plan oporavka i otpornosti

Cilj Nacionalnog plana za oporavak i otpornost (skr: NPOO) je suzbiti gospodarske i društvene učinke pandemije korona virusa te osnažiti europska gospodarstva i društva, čineći ih otpornijima, održivijima te spremnima za izazove i prilike koje proizlaze iz zelene i digitalne tranzicije (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023).

Slika 4. Nacionalni plan oporavka i otpornosti

Izvor: Vlada Republike Hrvatske. Plan oporavka

Na slici 4 prikazan je nacionalni plan oporavka i otpornosti kroz financijska sredstva za investicije i reforme. U njemu se navodi ukupni fond od 9,9 milijardi eura za koji je Hrvatska osigurala financijska sredstva, od čega je otprilike 64% financirano kroz bespovratna sredstva, dok je preostali iznos (36%) financirano kroz zajmove.

Fokus plana leži na mjerama koje potiču jačanje okvira za razvoj, istraživanje i inovativne vrijednosti, kao i politike usmjerene prema budućim generacijama, posebno mladima i djeci. Nadalje, uzimajući u obzir uzroke i posljedice nedavne krize, Plan će podržati aktivnosti koje su usmjerene na jačanje otpornosti zdravstvenog sustava kako bi se bolje pripremio za buduće izazove.

Plan obuhvaća pet mjera, odnosno komponenti te jednu inicijativu (Vlada Republike Hrvatske, 2021):

- Javna uprava, pravosuđe i državna imovina
- Zdravstvo
- Gospodarstvo
- Obrazovanje, znanost, istraživanje
- Tržište rada i socijalna zaštita
- Inicijativa: obnova zgrada

Bespovratna sredstva iz Mehanizma dodjeljuju se na temelju ispunjenja ciljeva i pokazatelja rezultata utvrđenih u Planu oporavka i otpornosti za svaku od planiranih investicija i reformi.

Donjom slikom 5 prikazane su komponente plana oporavka, te inicijativa.

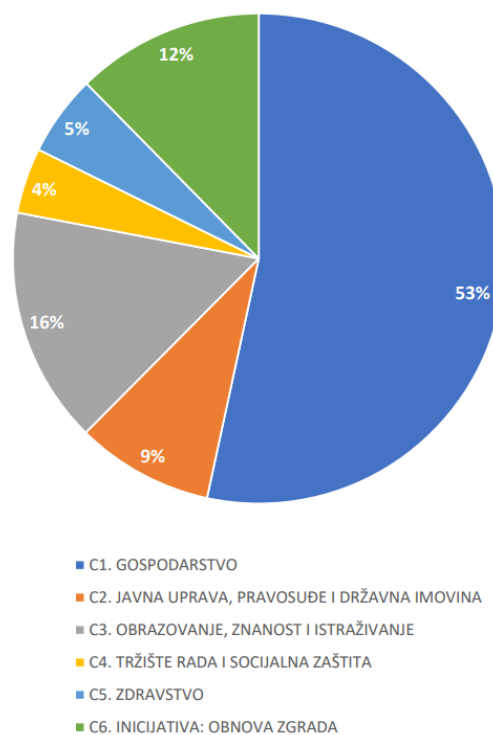
Slika 5. Komponente plana oporavka

Izvor: Vlada Republike Hrvatske. Plan oporavka

Slika 5 prikazuje šest ključnih područja Plana oporavka. U fokusu je gospodarski oporavak kroz digitalizaciju i zelenu tranziciju, s posebnim naglaskom na unaprjeđenje infrastrukture i održivi rast. Javna uprava i pravosuđe moderniziraju se kako bi postali učinkovitiji, dok se državna imovina bolje upravlja. Obrazovanje i znanstvena istraživanja dobivaju dodatna ulaganja za jačanje inovacija i konkurentnosti. Na tržištu rada potiče se zapošljavanje i socijalna zaštita, dok zdravstveni sustav prolazi kroz modernizaciju, čime se poboljšava njegova otpornost. Inicijativa obnove zgrada fokusira se na energetske učinkovitost i smanjenje potrošnje energije.

Prema Vladi Republike Hrvatske (2021), trenutni Nacionalni plan oporavka i otpornosti propisan je za razdoblje od 2021. do 2026. godine. U njemu je navedeno kako je preduvjet potpune provedbe NPOO-a, odnosno apsorpcije sredstava zapravo podizanje državne učinkovitosti u ispunjenju ciljeva kroz realizaciju reformi i projekata financiranih iz EU fondova. Također, jedan od ključnih uvjeta potrebnih za provedbu projekta EU je apsorpcijski kapacitet Hrvatske, čija je polazna točka apsorpcijski kapacitet korisnika, odnosno pripremljenost samog projekta za provedbu, posebno infrastrukturnih, jer su za njih potrebna posebna znanja i vještine, ovlaštenja za izradu projekata i dokumentacije. Stoga bi se kvalitativnim jačanjem kapaciteta trebalo ojačati i kapacitete i osigurati pomoć kroz sufinanciranje izrade projektno-tehničke dokumentacije, kojim bi postupkom bio povećan njihov apsorpcijski kapacitet, ali i apsorpcijski kapacitet Hrvatske.

Na donjem je grafu prikazana i sama raspodjela ulaganja po komponentama NPOO-a (Vlada Republike Hrvatske, 2021).

Slika 6. Raspodjela ulaganja po komponentama NPOO-a

Izvor: Vlada Republike Hrvatske (2021). Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026.

Iz prikazane slike može se vidjeti kako će više od polovice ulaganja ići u gospodarstvo odnosno 53%, zatim imamo obrazovanje, znanost i istraživanje 16%, inicijativa 12%, javna uprava, pravosuđe i državna imovina 9%, te najmanji dio ići će u zdravstvo 5% i tržište rada i socijalna zaštita 4%.

3.2.4 Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine

Slika 7. Razvojni smjerovi prema NRS-u 2030.

Izvor: Vlada Republike Hrvatske. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine

Slika 7 prikazuje strategiju razvoja Hrvatske do 2030. godine, postavlja četiri glavna razvojna smjera s ciljem da Hrvatska postane konkurentna, inovativna i sigurna zemlja s prepoznatljivim identitetom, očuvanim resursima, kvalitetnim životnim uvjetima i jednakim prilikama za sve građane.

Prema Vladi Republike Hrvatske (2021.), prvi smjer fokusira se na održivo gospodarstvo i društvo. Cilj je povećati produktivnost u javnom i privatnom sektoru kroz inovacije, ulaganja i primjenu znanja. Jačanje gospodarstva poticat će učinkovita javna uprava i pravosuđe, obrazovanje radne snage, ulaganje u ljude te uključivanje svih društvenih skupina u radni svijet. Strateški ciljevi uključuju konkurentno gospodarstvo, obrazovanu i zaposlenu radnu snagu te globalnu prepoznatljivost Hrvatske.

Drugi smjer usmjeren je na jačanje otpornosti Hrvatske na krize kako bi se osigurala stabilnost i sigurnost građana. Jačanje zdravstvene zaštite, socijalnih usluga i demografske revitalizacije ključni su elementi ovog smjera, zajedno s borbom protiv siromaštva i poboljšanjem kvalitete života. Strateški ciljevi uključuju promicanje zdravog i aktivnog života te demografsku revitalizaciju.

Treći smjer obuhvaća zelenu i digitalnu tranziciju. Hrvatska se želi pozicionirati kao lider u klimatskoj neutralnosti kroz prelazak na obnovljive izvore energije, poticanje cirkularne ekonomije i biogospodarstva te očuvanje ekosustava. Digitalna transformacija društva i gospodarstva također je prioritet, s naglaskom na razvoj digitalne infrastrukture i rješenja koja će koristiti građanima. Strateški ciljevi uključuju klimatsku neutralnost, održivu mobilnost i digitalnu tranziciju.

Četvrti smjer usmjeren je na uravnoteženi regionalni razvoj. Cilj je smanjiti razlike među regijama, posebno pomažući slabije razvijenim područjima poput brdsko-planinskih krajeva i otoka. U fokusu je razvoj regija s posebnim potrebama te jačanje regionalne konkurentnosti kroz pametnu specijalizaciju i poticanje većih gradova kao pokretača razvoja urbanih područja.

Ova strategija usmjerena je na jačanje otpornosti Hrvatske na globalne krize, poticanje održivog i inovativnog razvoja te osiguravanje uravnoteženog rasta u svim dijelovima zemlje do 2030. godine.

3.3 Instrumenti politike regionalnog razvoja EU s posebnim naglaskom na fondove EU i njihovu distribuciju u Hrvatskoj

Prema navodima (Europske komisije, 2021), regionalni razvoj i korištenje fondova Europske unije imaju za cilj smanjiti sve veće društvene i ekonomske razlike među regijama, povećati

konkurentnost gospodarstava u svim hrvatskim regijama te omogućiti Hrvatskoj efikasno korištenje pretpripravnih, odnosno strukturnih fondova EU-a.

Pri regionalizaciji nacionalnih razvojnih programa i sektorskih politika nastoji voditi računa o načelima nediskriminacije, partnerstvu svih sudionika u razvojnom procesu, većoj potpori prema manje razvijenim regijama, kao i sufinanciranju razvojnih programa regionalnih i lokalnih jedinica, te podizanju stupnja odgovornosti za vlastiti razvoj.

Uravnoteženjem prioritetnih regionalnih razvojnih politika nastoji se preusmjeriti dosadašnja dominacija ulaganja u lokalnu infrastrukturu prema novom zapošljavanju (cjeloživotno obrazovanje, trening i edukacija, aktivne mjere zapošljavanja) te jačanje regionalne konkurentnosti (poticanjem maloga i srednjeg poduzetništva, istraživanjem i razvojem, regionalnim umrežavanjem, inovacijama).

Povećano ulaganje u poboljšanje kvalitete javnih usluga (stanovanje, školstvo, zdravstvo, socijalna skrb, komunalna opremljenost, itd.) ima za cilj povećati privlačnost života u manje razvijenim regijama. Istovremeno se nastoji ojačati regionalno gospodarstvo, otvoriti nova radna mjesta i zaustaviti iseljavanje mladih iz tih područja i slično. Potiče se razvoj ruralnog prostora i prihvaćanje minimalnog standarda društvenih usluga, prometne infrastrukture, komunalne opremljenosti, što se posebno odnosi na žene. Razmatra se mogućnost pružanja povoljnijih uvjeta zakupa za manja poljoprivredna gospodarstva te smanjenje pristojbi i naknada s ciljem legalizacije objekata, kao i osiguranje adekvatne pokrivenosti potpomognutih područja savjetodavnom poljoprivrednom službom.

Također, Vlada je donijela i niz zakona, od kojih se ističu zakoni o regionalnom razvoju, potpomognutim područjima, brdsko-planinskim područjima, otocima te obnovi i razvoju Grada Vukovara. Cilj donošenja ovih zakona je stvarni razvoj manje razvijenih područja. Sukladno tome, unutar nadležnog Ministarstva ustrojena je i Uprava za potpomognuta područja.

Prema dokumentima Vlade Republike Hrvatske (2011), posebna pozornost posvećuje se dovršetku započelih projekata izgradnje i obnove infrastrukture na područjima stradalima u ratu. Vlada stavlja u kategoriju prioritetnih ulaganja i lokalne i županijske ceste, lokalne vodovode te komunalnu infrastrukturu sa područja povratka, prema prijedlozima jedinica lokalne samouprave.

Kombinacijom mjera gospodarske politike, pokušava se i provedba posebnih projekata regionalnoga razvoja – restrukturiranje i veća profitabilnost prehrambene industrije i poljoprivrede, pokretanje razvoja kontinentalne Hrvatske i Slavonije, proizvodno i tržišno povezivanje poljoprivrede i turizma, pokretanje razvojne integracije između kontinentalne i priobalne Hrvatske, te ojačati pomorsku orijentaciju kao pokretača razvoja priobalnih područja Hrvatske.

U području pomorske politike planira se ulaganje u poboljšanje i modernizaciju kapaciteta luka, prometne infrastrukture te pružanje pomorskih usluga poput agencija, opskrbe i popravka brodova. Također, cilj je osigurati odgovarajući sustav za izgradnju brodova namijenjenih domaćim brodarima, poticati špediciju, unaprijediti obalni linijski i putnički prijevoz između otoka te ojačati konkurentnost domaćih brodara.

Također se potiče razvoj nautičkog turizma, uz naglasak na ekološki prihvatljiv i održiv turizam na otocima i priobalju. Planira se intenzivniji, ali održivi razvoj otoka, s ciljem očuvanja biološkog i reproduktivnog potencijala, te promicanje raznolikosti marikulture u Jadranskom moru. Posebna pažnja posvećuje se zaštiti Jadrana od onečišćenja s kopna i brodova, a kroz suradnju s ostalim jadranskim državama cilj je proglasiti Jadran posebno osjetljivim morskim područjem.

Isto tako, jačanje ribarskog sektora, unaprjeđenje sigurnosti plovidbe, osiguranje odgovarajućeg sustava gradnje ribarske flote, gradnja ribarske luke i ribarske veletržnice, poticaj za ulov ribe, vrednovanje i sustavna zaštita i korištenje pomorskoga dobra. Jedan je od ciljeva i osnivanje međunarodne pomorske akademije koja će se baviti obrazovanjem pomorskog osoblja, uključujući brodovlasnike iz domaćih i stranih sredina, s posebnim naglaskom na zemlje u razvoju. Osim toga, uspostava obalne straže i pravilna provedba Međunarodne konvencije o pravu mora, Pomorskog zakonika i drugih relevantnih propisa također su ključne komponente.

Učinkovitim korištenjem fondova Europske unije potpora zapošljavanju i rastu BDP-a bit će osnažena novim investicijskim ciklusom, povećanjem konkurentnosti i proširenjem proizvodnje. To će dodatno potaknuti industrijalizaciju i potaknuti znatna ulaganja u obrazovanje i znanje. Kroz iste će se nastojati razvijati i sektori poput energetike, turizma, prometa, zaštite okoliša, proizvodnje hrane i obrazovanja.

Od iznimne je važnosti i omogućavanje bolje prometne povezanosti, infrastruktura te mogućnost zapošljavanja na otocima i zaštita otočnog prostora. Državnim mjerama nastoji se

olakšati poslovanje gospodarskim subjektima na otocima s ciljem ravnopravnosti u tržišnoj utakmici. Hrvatskim građanima omogućit će se pravo odabira lokacije mjesta življenja, te će se nastojati uvjetno poistovjetiti život otočana i ljudi na kopnu.

Cilj je i unaprjeđenje organizacijskih i institucionalnih sposobnosti za utvrđivanje, izradu i korištenje projekata financiranja iz fondova Europske unije s ciljem što većeg iskorištavanja sredstava iz programa Europske unije.

Hrvatska je, inspirirana uspješnim članicama EU-a, predana restrukturiranju svoje državne uprave na svim razinama kako bi se optimiziralo korištenje EU fondova. Cilj uspostave učinkovitog sustava apsorpcije EU fondova je uspostaviti dobro definirane odgovornosti i obveze od izrade strateških dokumenata i programiranja operativnih programa do upravljanja tim programima, prijave i provedbe projekata, te na kraju, raspodjele europskih sredstava namijenjenih korisnicima.

Isto tako, bit će inicijativa za povećanje učinkovitosti planiranja razvoja u jedinicama lokalne i regionalne samouprave. Stvaranjem sustava suradnje, povezanosti i zajedničkog planiranja razvoja među županijama koje spadaju u razvojne regije želi se optimizirati uloga jedinica regionalne (regionalne) samouprave u pokretanju gospodarskog i društvenog napretka. To će se postići uspostavom zajedničkih tijela unutar razvojnih regija, koja će biti odgovorna za izradu i provedbu razvojnih programa, te raspodjelu i korištenje sredstava EU namijenjenih razvoju. Unutar navedenog planiranja i provođenja, uključit će se institucije i nacionalne manjine. Također, cilj je decentralizacija uprave regionalnim operativnim programima te jačanje regionalnih razina vlasti. S ciljem kvalitetnijeg korištenja EU fondova na državnoj razini, s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije pokušat će se uspostaviti nova i učinkovitija radna organizacija.

Slika 8. Projekt sufinanciran sredstvima Europske unije

Izvor: Vlada Republike Hrvatske. Europa 2020

Primjer projekta sufinanciranog sredstvima Europske unije prikazan je gornjom slikom. U navedenom je udio sufinanciranja 85% od strane EU, dok je preostalih 15% od strane Republike Hrvatske. Ovo je primjer projekta za pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima.

4. Apsorpcijski kapaciteti županija u Hrvatskoj

Nacionalni sustavi koji omogućuju učinkovito upravljanje i implementaciju fondova regionalne i kohezijske politike EU ključni su za uspješno korištenje tih fondova u pojedinim državama članicama. Zbog razlika u faktorima kao što su intenzitet i vrsta EU financiranja, koherentnost područja usmjeravanja sredstava te snaga nacionalne administracije, sustavi implementacije mogu znatno varirati među državama (Savić, 2021).

Savić (2021) je proveo istraživanja sustava upravljanja fondovima regionalne politike EU u malim državama, zaključivši da je moguće definirati optimalan i funkcionalan nacionalni sustav temeljen na iskustvima sličnih zemalja te ga primijeniti u Hrvatskoj.

Apsorpcijski kapaciteti županija i lokalnih jedinica u Republici Hrvatskoj u suvremenom društvu iznimno su važna tematika. Republika Hrvatska punopravna je članica Europske unije od 1. srpnja 2013. i od tog se dana obvezala slijediti smjernice i upute koje joj nameće sama zajednica putem vlastitih subjekata.

Radnić (2020) navodi kako se ključni sudionici u pripremanju i provedbi projekata u apsorpciji EU fondova često procjenjuju prema broju projektnih prijedloga koji su dobili sufinanciranje Europske komisije i iznosu tih sredstava. Takvi projekti rezultat su unaprijed definiranih aktivnosti, angažmana određenih resursa i implementacije ideja kroz metodologiju upravljanja projektnim ciklusom.

Nadalje Matić (2021) navodi kako broj projekata, ostvareni iznos, te utjecaj na razvoj društveno-ekonomskih uvjeta u Republici Hrvatskoj, postaje sve češća tema interesa mnogih autora u posljednje vrijeme. Međutim, malo autora istražuje potencijal apsorpcije fondova kao ključnog faktora za broj, količinu i oblik projektnih prijedloga financiranih od EU. Ako se projekt promatra kao rezultat sustavnog procesa, apsorpcijski kapaciteti su ključni preduvjet za njihovu pripremu i provedbu. Također je važno prepoznati da postoje faktori apsorpcijskih kapaciteta na koje se može, ali i na koje se ne može utjecati s regionalne, nacionalne i lokalne razine.

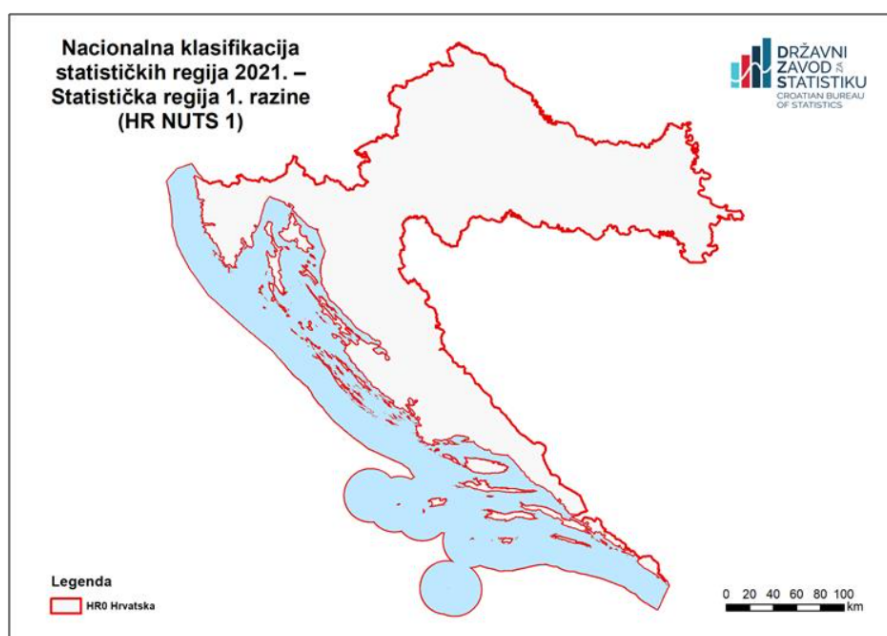
4.1 Analiza apsorpcijskih kapaciteta županija u Hrvatskoj

U ovom poglavlju kroz nekoliko analitičkih prikaza bit će opisani apsorpcijski kapaciteti županija u Republici Hrvatskoj.

Od 9. prosinca 2013. godine, donošenjem Uredbe Komisije br. 1319/2013, izmijenjen je prilog Uredbe (EZ) br. 1059/2003 Europskog parlamenta i Vijeća iz svibnja 2003. o uspostavi zajedničke klasifikacije prostornih jedinica za statistiku (NUTS) u kontekstu pristupanja Hrvatskoj Europskoj uniji, službeno je uvedena NUTS klasifikacija u statistički sustav Hrvatske. Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku (skr: NKPJS) služi kao standard za prikupljanje, obradu, analizu i pohranu podataka o regionalnoj statistici prema različitim razinama prostornih podjela Hrvatske, što je temelj za učinkovito upravljanje regionalnim razvojem, izradu socioekonomskih analiza i ostvarivanje ciljeva društvene i gospodarske kohezije.

Prema Državnom zavodu za statistiku (2021), u Republici Hrvatskoj postoji hijerarhijska klasifikacija koja se koristi za uspostavu prostornih jedinica za statistiku na tri razine. Struktura Nacionalne klasifikacije statističkih regija 2021. godine prikazuje se sljedećom podjelom:

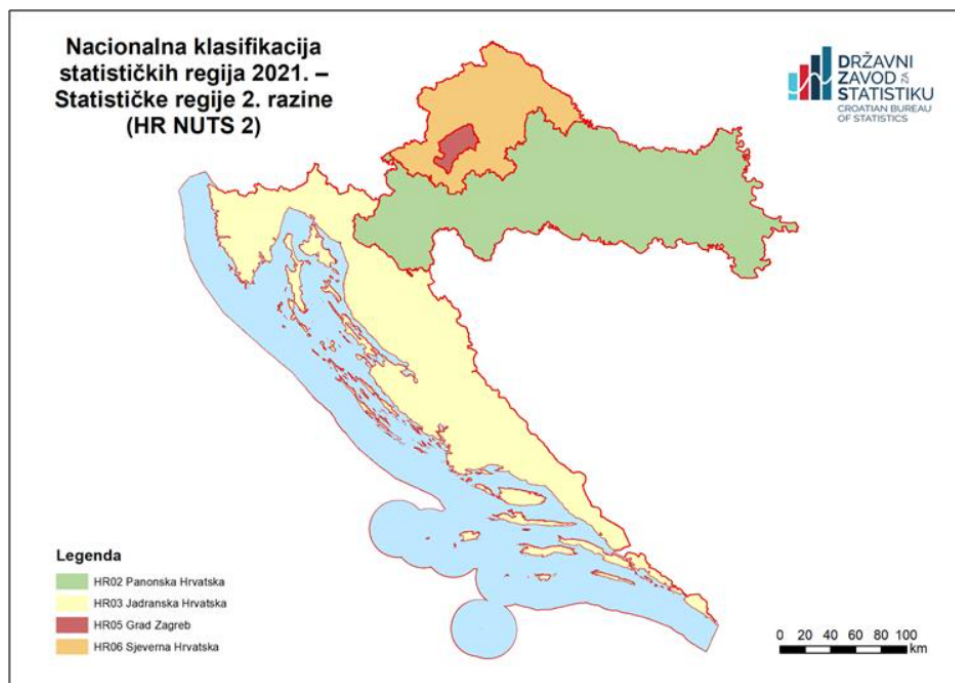
Statistička regija 1. razine (skr: HR NUTS 1) je sama Republika Hrvatska kao upravna jedinica.

Slika 9. HR NUTS 1

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2021.

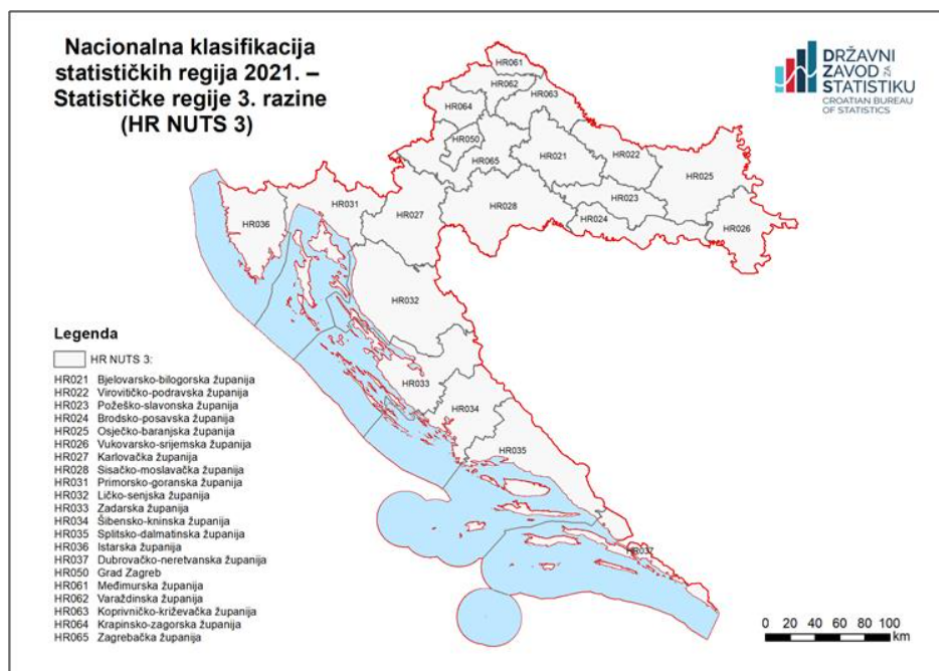
Slika 10 prikazuje statističku regiju 1. razine (skr. HR NUTS 1), a odnosi se na samu RH kao upravnu jedinicu.

Slika 10. HR NUTS 2

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2021.

Statistička regija 2. razine (skr: HR NUTS 2) sastoji se od četiri neupravne jedinice nastale grupiranjem županija kao upravnih jedinica niže razine. Četiri navedene jedinice su sljedeće: Panonska Hrvatska, Jadranska Hrvatska, Grad Zagreb i Sjeverna Hrvatska.

Slika 11. HR NUTS 3

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2021.

Naposljetku, statistička regija 3. razine (skr: HR NUTS 3) sastoji se od 21 upravne jedinice (20 županija i Grad Zagreb), a one su sljedeće: Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska županija, Dubrovačko-neretvanska županija, Istarska županija, Karlovačka županija, Koprivničko-križevačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Ličko-senjska županija, Međimurska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija, Primorsko-goranska županija, Sisačko-moslavačka županija, Splitsko-dalmatinska županija, Varaždinska županija, Virovitičko-podravska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Zadarska županija, Zagrebačka županija, Šibensko-kninska županija i Grad Zagreb.

Tablica 1. Hrvatske županije prema BDP-u, za period od 2017-2019, tis. EUR

Hrvatske županije prema BDP-u, tis. EUR				
Županija	2017.	2018.	2019.	Prosjek 2017.- 2019.
Bjelovarsko-bilogorska	881.098	939.697	960.956	927.250
Virovitičko-podravsko	503.643	543.580	572.723	539.982
Požeško-slavonska	472.683	508.357	539.188	506.743
Brodsko-posavska	972.734	1.030.099	1.114.924	1.039.252
Osječko-baranjska	2.594.715	2.616.177	2.757.335	2.656.076
Vukovarsko-srijemska	1.141.764	1.207.037	1.290.227	1.213.009
Karlovačka	1.062.549	1.061.708	1.086.884	1.070.380
Sisačko-moslavačka	1.286.743	1.338.176	1.402.094	1.342.338
Primorsko-goranska	4.170.438	4.307.177	4.222.456	4.233.357
Ličko-senjska	433.905	448.765	473.286	451.985
Zadarska	1.686.486	1.831.413	1.912.545	1.810.148
Šibensko-kninska	999.362	1.052.066	1.112.318	1.054.582
Splitsko-dalmatinska	4.154.187	4.351.911	4.745.302	4.417.133
Istarska	3.083.844	3.175.637	3.289.432	3.182.971
Dubrovačko-neretvanska	1.543.426	1.610.742	1.754.214	1.636.127
Grad Zagreb	16.874.479	17.803.242	18.911.081	17.862.934
Međimurska	1.103.311	1.149.133	1.234.412	1.162.285
Varaždinska	1.722.921	1.887.369	1.982.707	1.864.332
Koprivničko-križevačka	988.590	987.081	1.059.984	1.011.885
Krapinsko-zagorska	989.386	1.028.343	1.098.446	1.038.725
Zagrebačka	2.849.904	3.055.267	3.263.464	3.056.212

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023.

Tablicom 1 prikazan je BDP u Republici Hrvatskoj, po županijama za razdoblje od 2017. do 2019. godine. Može se vidjeti kako Grad Zagreb odstupa od ostatka Hrvatske što se tiče navedenog segmenta, s prosječnim BDP-om za navedeni period od 16,87 milijardi EUR, slijedi ga Splitsko-dalmatinska županija s 4,42 milijarde EUR, te Primorsko-goranska županija s 4,23 milijarde EUR. S druge pak strane, najmanji BDP po stanovniku je u Ličko-senjskoj županiji, a iznosi 452 milijuna EUR, slijedi ju zatim Požeško-slavonska s 506,74 milijuna EUR, Virovitičko-podravsko županija s 540 milijuna EUR, te Bjelovarsko-bilogorska s 927,25 milijuna EUR.

Iz navedenih se podataka može zaključiti kako najveći BDP imaju županije u kojima su najveći gradovi u Republici Hrvatskoj (Zagreb, Split, Rijeka). S druge pak strane, najmanji BDP imaju uglavnom županije bliže istoku Hrvatske, odnosno od četiri županije s najmanjim BDP-om, čak tri pripadaju navedenom području. Čak je i Osječko- baranjska županija relativno slabo rangirana što se tiče ovog segmenta, no ipak s uzlaznim trendom unazad posljednje tri promatrane godine.

Tablica 2. Hrvatske županije prema BDP-u po stanovniku, za period od 2017-2019, EUR

Hrvatske županije prema BDP-u, tis. po stanovniku, EUR				
Županija	2017.	2018.	2019.	Prosjek 2017.-2019.
Bjelovarsko-bilogorska	8.022	8.700	9.034	8.585
Virovitičko-podravska	6.525	7.216	7.773	7.171
Požeško-slavonska	6.770	7.490	8.130	7.463
Brodsko-posavska	6.752	7.341	8.102	7.398
Osječko-baranjska	9.148	9.424	10.101	9.558
Vukovarsko-srijemska	7.138	7.810	8.545	7.831
Karlovačka	8.970	9.089	9.411	9.157
Sisačko-moslavačka	8.418	8.991	9.609	9.006
Primorsko-goranska	14.537	15.144	14.937	14.873
Ličko-senjska	9.439	9.941	10.614	9.998
Zadarska	9.991	10.890	11.381	10.754
Šibensko-kninska	9.849	10.503	11.205	10.519
Splitsko-dalmatinska	9.231	9.708	10.594	9.844
Istarska	14.811	15.218	15.702	15.244
Dubrovačko-neretvanska	12.703	13.271	14.386	13.453
Grad Zagreb	20.994	22.113	23.411	22.173
Međimurska	9.934	10.447	11.290	10.557
Varaždinska	10.208	11.287	11.925	11.140
Koprivničko-križevačka	9.045	9.160	9.955	9.387
Krapinsko-zagorska	7.824	8.206	8.816	8.282
Zagrebačka	9.140	9.858	10.546	9.848

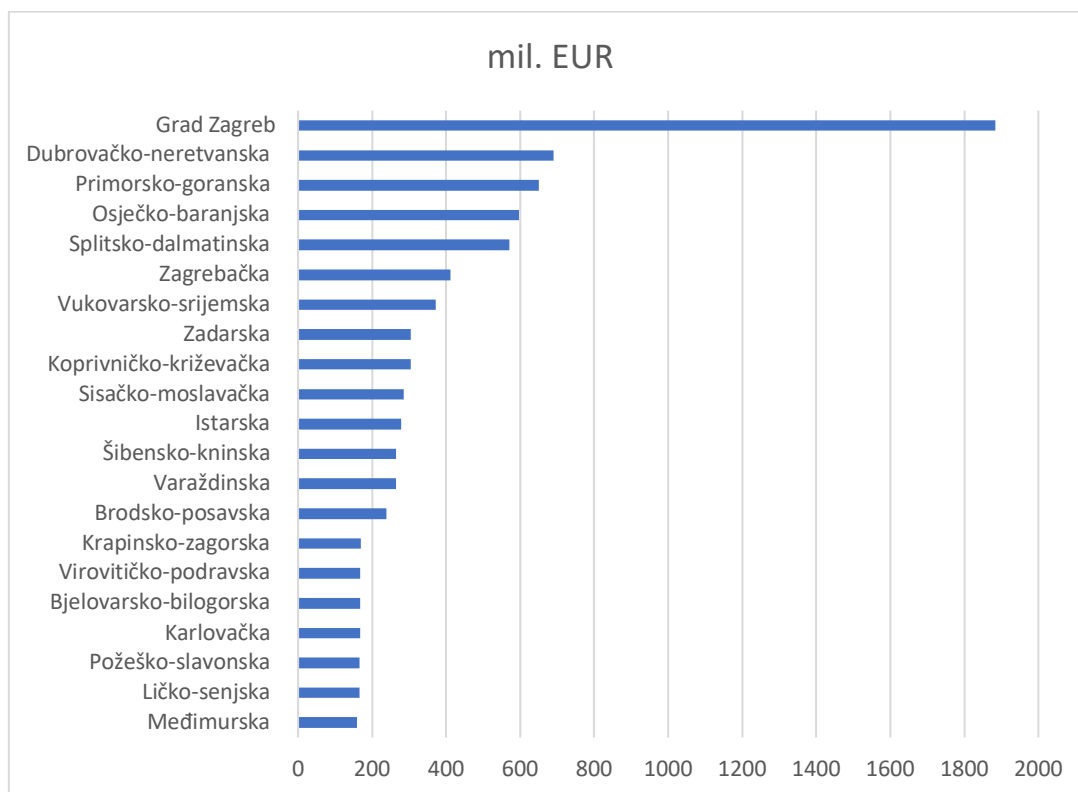
Izvor: Državni zavod za statistiku, 2023.

Tablicom 2 prikazan je BDP u Republici Hrvatskoj po županijama, po stanovniku, za isti navedeni period. I u ovom segmentu može se vidjeti kako Grad Zagreb odstupa, s prosječnim BDP-om po glavi stanovnika od 22.173 EUR. Slijedi ga Istarska županija s BDP-om od 15.244 EUR, te Primorsko-goranska, čiji BDP iznosi 14.873 EUR. Ako se promatraju županije s najmanjim BDP-om po stanovniku, na prvom je mjestu Virovitičko-podravska županija, s BDP-om po glavi stanovnika od 7.171 EUR. Brodsko-posavska županija zauzima drugo mjesto, a BDP po stanovniku joj iznosi 7.398 EUR, te Požeško-slavonska, čiji BDP po stanovniku iznosi 7.398 EUR. Vukovarsko-srijemska županija zatvara krug od četiri slavonske županije s najmanjim BDP-om po stanovniku u Republici Hrvatskoj (7.831 EUR). Tek je nešto bolje rangirana Osječko-baranjska županija, čiji BDP po stanovniku iznosi 9.558 EUR, no također s trendom porasta kroz promatrano razdoblje (DZS, 2023).

Upravo iz tog razloga, Vlada Republike Hrvatske pokrenula je razvojni sporazum Slavonije, Baranje i Srijema s ciljem poticanja ulaganja u pet slavonskih županija. Ovim projektom omogućeno je ciljano korištenje sredstava EU fondova kako bi se povećala apsorpcija sredstava u slavonskim županijama i ojačali kapaciteti lokalnih i regionalnih vlasti za pripremu i provedbu projekata tijekom ovog financijskog razdoblja. Projekti unutar ovog sporazuma doprinose jačanju konkurentnosti županija, otvaranju novih radnih mjesta, stvaranju povoljnijeg okruženja za lokalno stanovništvo, smanjenju siromaštva i poboljšanju životnog standarda. (MRRFEU, 2024).

Donjim grafičkim prikazom može se vidjeti iznos ugovorenih sredstava EU fondova u razdoblju od 2017.-2019. godine. Kumulativni iznos ugovorenih EU sredstava u navedenom razdoblju iznosi 8,24 milijarde EUR. EU fondovi obuhvaćeni programom su Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond te Europski fond za ruralni razvoj. Najveći iznos ugovorenih EU sredstava odnosio se na Grad Zagreb s 1,89 milijarde EUR, te njegovo gospodarstvo predstavlja otprilike trećinu ukupnog hrvatskog gospodarstva, dok stanovništvo istog grada iznosi otprilike petinu stanovništva zemlje. Drugo je mjesto zauzela Dubrovačko-neretvanska županija s puno manjim iznosom u odnosu na Zagreb, točnije 690 milijuna EUR. Upravo u toj županiji planirani su veliki projekti, poput Pelješkog mosta otvorenog 2022. godine, te Zračne luke Dubrovnik. Krug od top tri županije zatvara Primorsko-goranska s 650 milijuna EUR. S druge strane, županije koje su ugovorile najmanje sredstava iz EU fondova su Međimurska, Ličko-senjska te Požeško-slavonska županija (sve tri s otprilike 163 milijuna EUR).

Grafički prikaz 1. Iznos ugovorenih sredstava fondova EU po županijama za razdoblje 2017.-2019., milijarde EUR

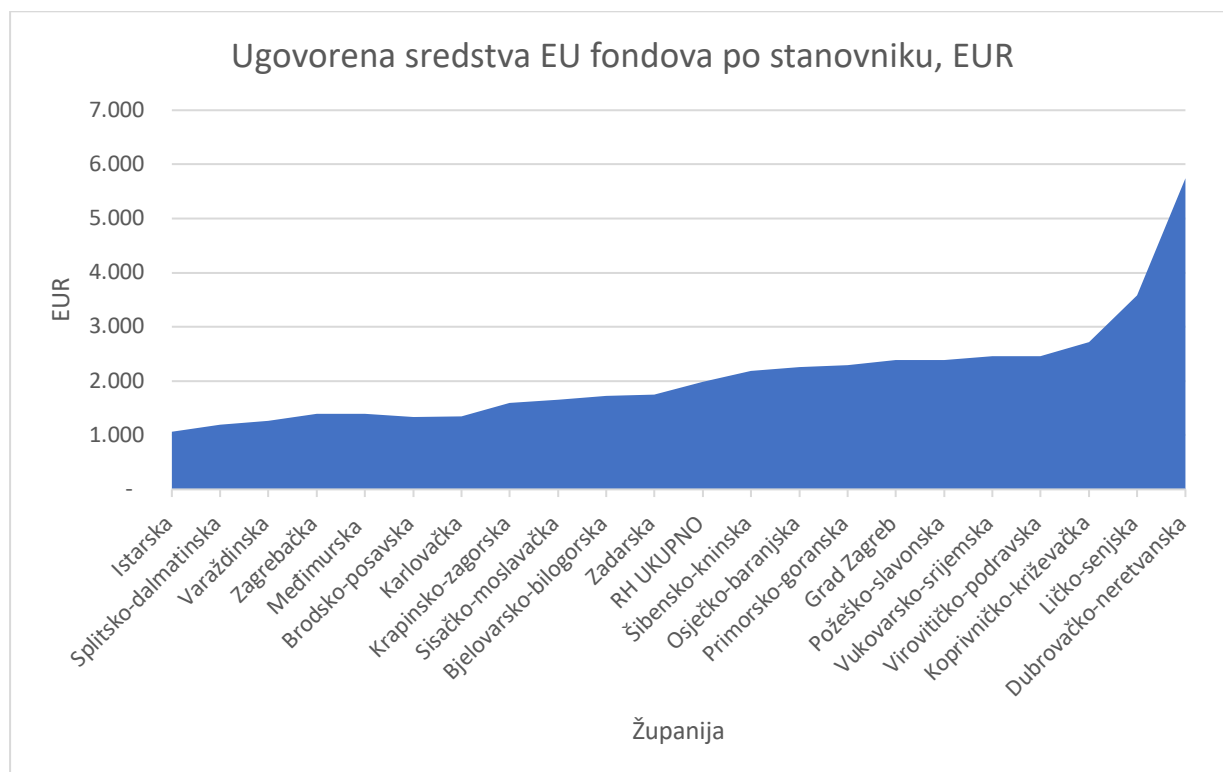
Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020.

Što se pak tiče ugovorenih sredstava EU fondova po stanovniku za isti period (2017.-2019.), takvi podaci pružaju puno bolju sliku o distribucijskoj snazi ugovorenih sredstava EU fondova po županijama. Važno je napomenuti kako rangiranje županija po ukupnom iznosu ugovorenih EU sredstava ne znači bolju ili lošiju iskorištenost samih fondova, obzirom da su županije različite obzirom na veličinu, strukturu gospodarstva te broj stanovnika.

Na prikazu 2 nalazi se graf ugovorenih sredstava EU fondova po stanovniku, za razdoblje 2017.-2019., u EUR. Na prvom je mjestu Dubrovačko-neretvanska županija s čak 5.740 EUR, ponajviše zbog dva gore navedena projekta, zatim slijedi Ličko-senjska županija, ponajviše zbog vrlo malog broja stanovnika na navedenom području (3.584 EUR po stanovniku). Nakon Koprivničko-križevačke županije koja se nalazi na 3. mjestu (oko 2.721 EUR po stanovniku), slijede tri slavonske županije (Virovitičko-podravska, Vukovarsko-srijemska, te Požeško-slavonska), s otprilike 2.430 EUR po stanovniku. Tome je doprinijela i uspješnost u provedbi

programa Slavonija, Baranja i Srijem. Uzme li se u obzir prosjek RH u ovom segmentu, on iznosi otprilike 2.000 EUR po stanovniku.

Grafički prikaz 2. Prikaz ugovorenih sredstava EU fondova po stanovniku, za razdoblje 2017.-2019., u EUR

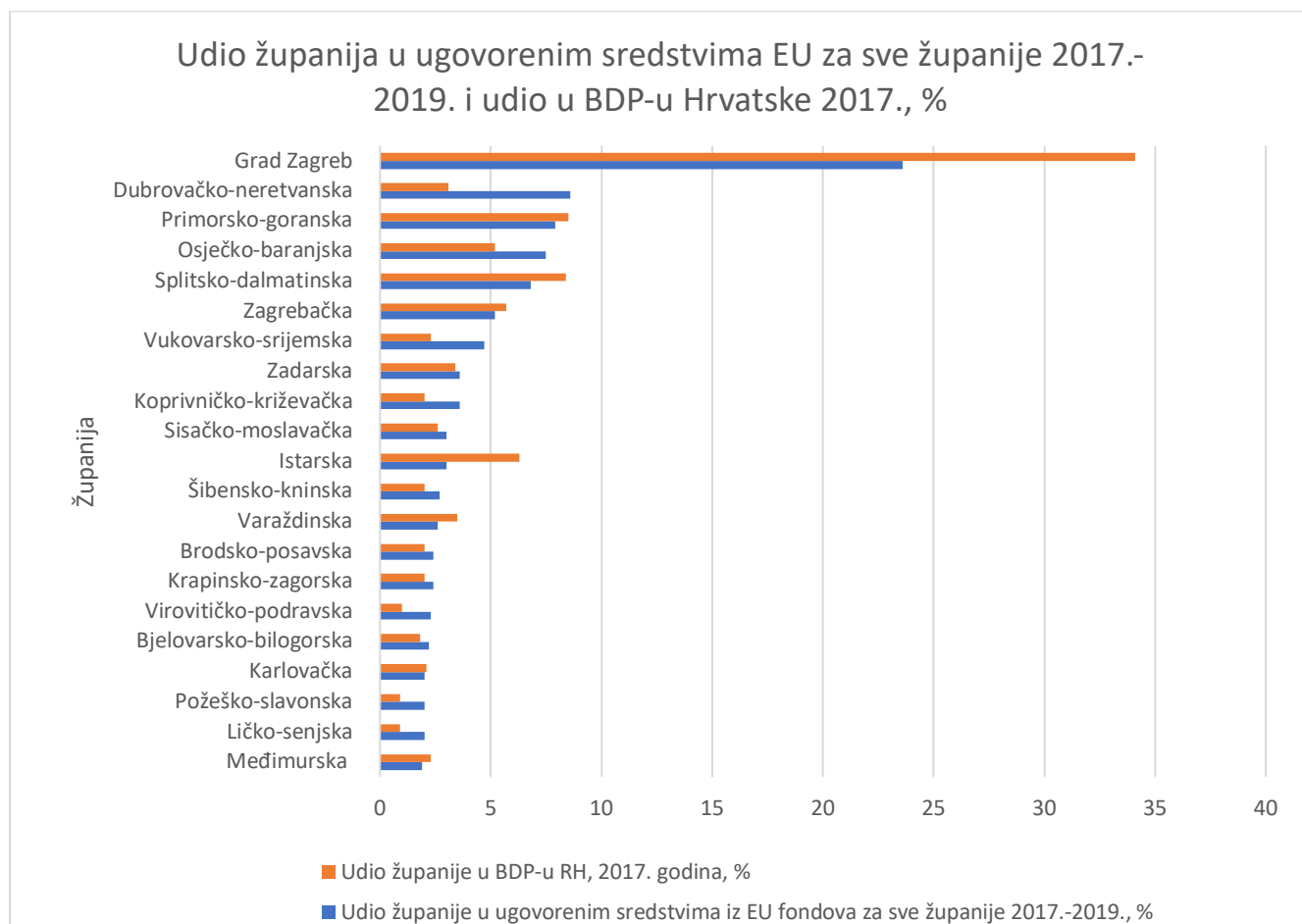
Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020.

Nadalje, ako se u obzir uzme u BDP, tu je nešto drugačija slika.

Grafičkim prikazom 3 može se vidjeti udio županija u ugovorenim sredstvima EU fondova za sve županije u razdoblju od 2017.-2019., kao i udio u BDP-u Hrvatske 2017. godine, u %. Promatrajući ovaj segment, plavom je linijom prikazan udio neke županije u ukupno ugovorenim sredstvima iz EU fondova u odnosu na udio te županije u hrvatskom BDP-u, a što je prikazano narančastom linijom. Ukoliko je plava linija veća od narančaste za pojedinu županiju, to znači da županija koristi EU fondove u većoj mjeri nego što je važnost iste županije za hrvatsko gospodarstvo. Obzirom na taj odnos, najuspješnija je ponovno Dubrovačko-neretvanska županija s čak 8,6% udjela u ugovorenim sredstvima iz fondova EU za sve županije, dok „samo“ 3,1% iznosi udio iste županije u ukupnom hrvatskom BDP-u. Suprotno tome, Grad Zagreb ima sliku u kojoj nešto više od 34% iznosi udio BDP-a u ukupnom

nacionalnom BDP-u, dok koristi sredstva EU fondova s udjelom od gotovo 24% u odnosu na cijelu Hrvatsku.

Grafički prikaz 3. Udio županija u ugovorenim sredstvima EU fondova za sve županije u razdoblju od 2017.-2019., kao i udio u BDP-u Hrvatske 2017. godine, u %.

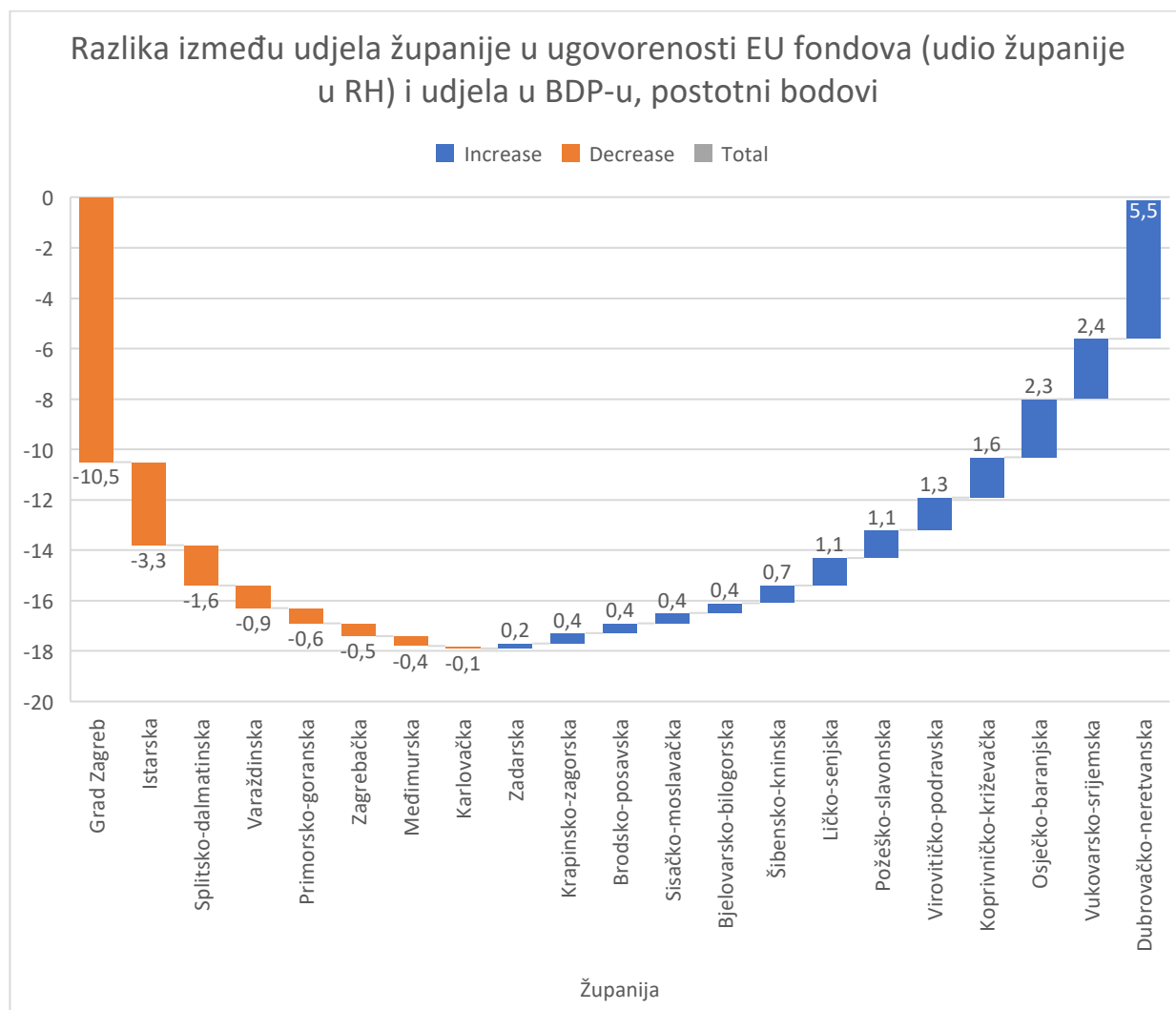
Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020.

Donjim je prikazom dan je pregled razlike udjela svake županije u nacionalnom BDP-u te njezina udjela u ukupnim ugovorenim sredstvima iz EU fondova. Negativna razlika ukazuje na to da je županija ugovorila manje sredstava iz EU fondova u odnosu na svoju gospodarsku snagu, dok s druge strane pozitivna razlika znači uspješnije ugovaranje sredstava obzirom na udio u nacionalnom BDP-u.

Kao što je već i spomenuto, daleko najnegativniji odnos ima Grad Zagreb (-10,5 postotnih bodova), koga slijedi Istarska županija s -3,3 postotna boda. Najpozitivniji odnos ima Dubrovačko-neretvanska županija s 5,5 postotnih bodova, a koju slijede dvije slavonske

županije, Vukovarsko-srijemska (2,4 postotna boda) te Osječko-baranjska (2,3 postotna boda). Najbliže nuli su Karlovačka (-0,1) te Zadarska županija (0,2 postotna boda).

Grafički prikaz 4. Razlika između udjela županije u ugovorenosti fondova EU (udio županije u RH) u udjelu u BDP-u, u postotnim bodovima

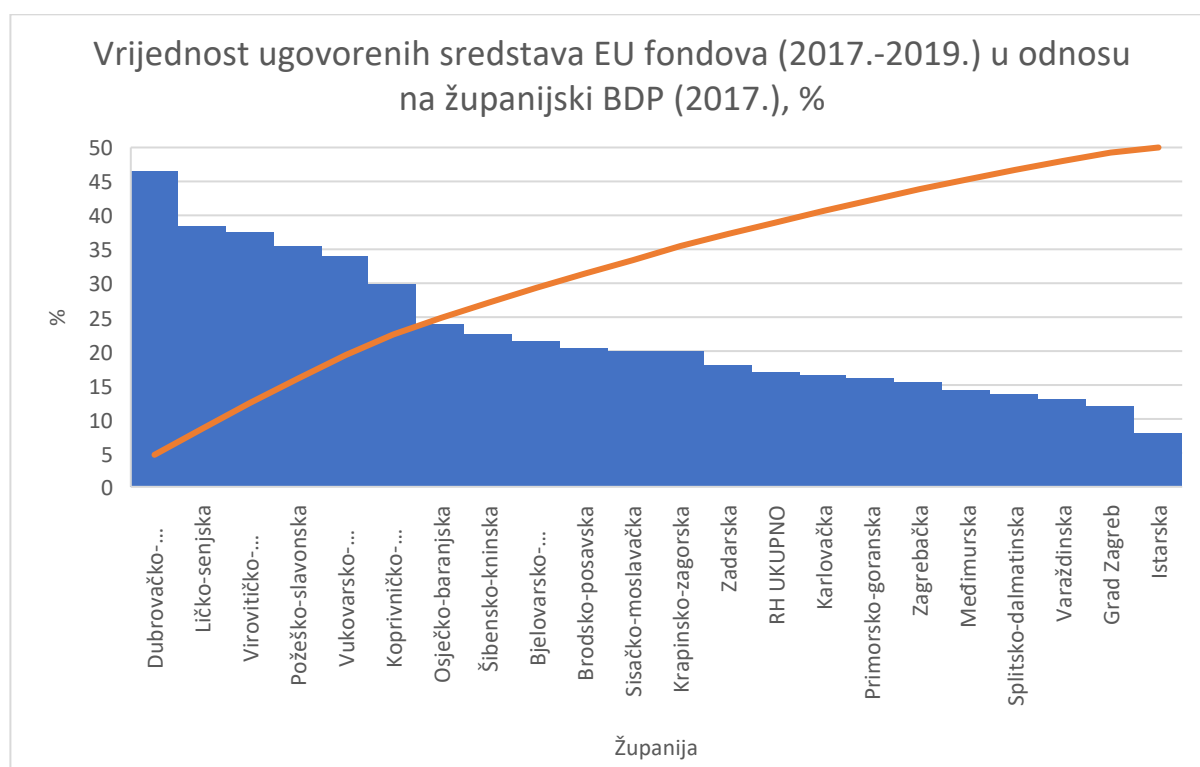
Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020.

Grafički prikaz 5 prikazuje odnos ugovorenih sredstava fondova EU po županijama u razdoblju od 2017. do 2019. i BDP-a svake županije i ostvarenog BDP-a svake od županija u 2017. godini. Ovaj udio ilustrira relativnu važnost sredstava EU fondova za svaku županiju, uzimajući u obzir veličinu njezina gospodarstva. Veći udio označava povoljniju situaciju za županiju, pri čemu Dubrovačko-neretvanska županija ima najbolji položaj po korištenju EU fondova. Najlošije su pozicije zauzele županije s većim BDP-om, poput Istarske županije, koja

ima najmanji udio ugovorenih sredstava u BDP-u, a četvrta je po veličini BDP-a, Grad Zagreb prvi, a Varaždinska županija sedma. S druge strane, gospodarski najnerazvijenije županije imaju najbolji omjer, što sugerira da korištenje fondova značajno utječe na njihova gospodarstva.

Dubrovačko-neretvanska županija ima omjer 46% (odnos vrijednosti ugovorenih sredstava fondova EU i županijskog BDP-a), slijedi ju Ličko-senjska županija s 38% te tri slavonske županije: Virovitičko-podravaska (37,6%), Požeško-slavonska (35,2%) te Vukovarsko-srijemska (34,3%). Ukupan omjer, uzme li se u obzir cijela RH, iznosi 16,7%.

Grafički prikaz 5. Vrijednost ugovorenih sredstava EU fondova u periodu od 2017.-2019. u odnosu na BDP županije (2017.), %

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2020.

4.2 Najveći projekti financirani fondovima EU po županijama

Što se tiče najvećih projekata financiranih fondovima EU po hrvatskim županijama, u nastavku su nabrojana po tri projekta s najvećom ugovorenom vrijednosti u Hrvatskoj i svakoj od županija. Važno je napomenuti činjenicu da se iznosi odnose samo na ugovoreni iznos

bespovratnih sredstava EU fondova. Također, najnoviji su podaci iz lipnja 2020. godine, stoga su prikazani dotadašnji ugovoreni projekti. Izvor podataka je MRRFEU.

Prema Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU, 2024) daleko najveći projekt Republike Hrvatske je cestovna povezanost s južnom Dalmacijom, a ugovoreni je iznos 426.778.109 EUR. Drugi je projekt rekonstrukcije postojećeg i izgradnja novog, drugog kolosijeka na dionici Hrvatski Leskovac-Karlovac na željezničkoj pruzi M202 Zagreb GK – Rijeka (361.137.878 EUR). Treći najveći projekt je poboljšanje vodno -komunalne infrastrukture na području aglomeracije Rijeka (166.772.643 EUR). U nastavku su opisani izabrani najveći projekti iz pojedinih županija i gradova. Podaci su preuzeti od MRRFEU (2024).

U Gradu Zagrebu pak najveći su projekti sljedeći: rekonstrukcija postojećeg i izgradnja drugog kolosijeka na dionici Hrvatski Leskovac-Karlovac na željezničkoj pruzi M202 Zagreb GK – Rijeka (180,5 mil. EUR), zatim regionalni vodoopskrbni sustav Zagrebačke županije -Zagreb Istok (64 mil. EUR), dok je dječji centar za translacijsku medicinu Dječje bolnice Srebrnjak (CCTM) (57 mil. EUR) na trećem mjestu (MRRFEU, 2024).

U Zagrebačkoj je županiji stanje sljedeće: rekonstrukcija postojećeg i izgradnja drugog kolosijeka željezničke pruge na dionici Dugo selo – Križevci (85 mil. EUR), zatim projekt poboljšanja vodno -komunalne infrastrukture aglomeracije Zaprešić (51,5 mil. EUR) te modernizacija i elektrifikacija željezničke pruge Zaprešić-Čakovec na dionici Zaprešić-Zabok, a koji iznosi 40,7 mil. EUR (MRRFEU, 2024).

U Krapinsko-zagorskoj županiji, najvažniji projekti su izgradnja sustava prikupljanja i odvodnje otpadnih voda za Zabok i Zlatar (42,6 mil. EUR), modernizacija i elektrifikacija željezničke pruge Zaprešić-Čakovec na dionici Zaprešić-Zabok (40,7 mil. EUR), te regionalni centar kompetentnosti u turizmu i ugostiteljstvu Zabok (3,9 mil. EUR) (MRRFEU, 2024).

U Varaždinskoj županiji pak najveći je projekt sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Varaždin, s 64,8 mil. EUR. Slijede izgradnja i opremanje nacionalnog rehabilitacijskog centra za osobe s bolestima i oštećenjima kralježničke moždine Specijalne bolnice Varaždinske toplice s 11 mil. EUR. Posljednji je projekt izgradnja spojnog objekta između odjela 2 i odjela 3 sa servisnom internom prometnicom i opremanje Službe za produženo liječenje i palijativnu skrb Novi Marof (6,85 mil. EUR) (MRRFEU, 2024).

U Koprivničko-križevačkoj županiji, najveći projekti su rekonstrukcija i kolosijeka željezničke pruge na dionici Dugo selo – Križevci (85 mil. EUR), poboljšanje vodokomunalne infrastrukture aglomeracije Koprivnica (37,6 mil. EUR), te izgradnja vodno-komunalne infrastrukture aglomeracija Virje, Đurđevac, Ferdinandovac i Podravske Sesvete (26 mil. EUR).

Međimurska županija broji sljedeća tri najveća projekta: sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Donja Dubrava (18 mil. EUR), zatim sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Mursko Središće (17 mil. EUR) te rekonstrukcija i opremanje Županijske bolnice Čakovec za potrebe dnevne bolnice i dnevne kirurgije (6,6 mil. EUR).

U Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, što se tiče najvećih projekata financiranih fondovima EU po županijama, stanje je sljedeće: poboljšanje vodno-komunalne infrastrukture aglomeracije Bjelovar (19,6 mil. EUR), poboljšanje pristupa dnevnoj bolnici u Općoj bolnici Bjelovar (6,6 mil. EUR) te regionalni centar kompetentnosti Medicinske škole Bjelovar (3,9 mil. EUR) najveći su projekti u ovoj županiji.

Virovitičko-podravska županija pak broji sljedeća tri projekta: poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Slatina (20,2 mil. EUR), sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Pitomača (19,8 mil. EUR), te projekt poboljšanja vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Virovitica – Faza 2 (12,3 mil. EUR).

U Požeško-slavonskoj pak županiji, najveći je projekt financiran iz EU fondova poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Požega (16,5 mil. EUR), zajedno s projektom poboljšanja vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Lipik-Pakrac (14,6 mil. EUR), te projektom razvoja vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Pleternica 13,2 mil. EUR).

Brodsko-posavska županija ima za cilj ostvarenje sljedeća tri najveća projekta: modernizacija lijevoobalnih savskih nasipa od Račinovaca do Nove Gradiške (20,8 mil. EUR), zatim razvoj vodnokomunalne infrastrukture Nova Gradiška – faza 2 (11,7 mil. EUR), te projekt pod nazivom „Kraći put do zdravlja“ (5,3 mil. EUR).

U Osječko-baranjskoj županiji pak ugovoreni iznosi financirani iz EU fondova za najveće projekte su: modernizacija tramvajske infrastrukture na području grada Osijeka (26,5 mil. EUR), projekt vodoopskrbe i odvodnje Valpovo- Belišće (25,2 mil. EUR) i projekt izgradnje

zgrade, infrastrukture i okoliša studentskog paviljona u sveučilišnom kampusu u Osijeku (23,1 mil. EUR).

U Vukovarsko-srijemskoj županiji najveći projekt financiran iz EU fondova je nadogradnja i elektrifikacija postojeće željezničke pruge M601 Vinkovci-Vukovar, koja je od međunarodnog značaja (64,4 mil. EUR), poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture na području aglomeracija Vinkovci, Otok, Ivankovo, Cerna (36,1 mil. EUR) i poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture grada Vukovara – faza 2 (29,5 mil. EUR).

Karlovačka županija broji sljedeća tri projekta: rekonstrukcija postojećeg i izgradnja drugog kolosijeka na dionici Hrvatski Leskovac-Karlovac na željezničkoj pruzi M202 Zagreb GK – Rijeka (180,5 mil. EUR), poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Karlovac-Duga Resa (30,1 mil. EUR), kao i centar za gospodarenje otpadom Babina Gora (26 mil. EUR).

U Sisačko-moslavačkoj županiji, situacija je sljedeća: najveći projekt je poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Kutina (34,9 mil. EUR), poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Petrinja (32,5 mil. EUR), razvoj vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Novska (9,3 mil. EUR).

Primorsko-goranska županija ima za cilj ostvarenje sljedeća tri projekta: poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Rijeka (166,7 mil. EUR), projekt izgradnje državne ceste DC403 od čvora Škurinje do luke Rijeka (69 mil. EUR), kao i projekt prikupljanja, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području otoka Krka (49 mil. EUR).

Ličko-senjska županija pak broji naredna tri projekta: poboljšanje vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Novalja (22,9 mil. EUR), rekonstrukcija i nadogradnja trajektnog pristaništa Žigljen (9,7 mil. EUR), i centar izvrsnosti Cerovačke špilje – održivo upravljanje prirodnom baštinom i krškim podzemljen (7 mil. EUR).

U Zadarskoj županiji najveći projekti financirani iz EU fondova su projekt poboljšanja vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Zadar-Petrčane (41,6 mil. EUR), izgradnja centra za gospodarenje otpadom Biljane Donje (35,3 mil. EUR), te projekt poboljšanja vodnokomunalne infrastrukture aglomeracije Nin-Privlaka- Vrsi (29,8 mil. EUR).

U Šibensko-kninskoj županiji stanje je sljedeće: najveći je projekt financiran iz EU fondova sustav vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Šibenik (36 mil. EUR), uspostava cjelovitog i održivog sustava gospodarenja otpadom na području Šibensko-

kninske županije – županijski centar za gospodarenje otpadom Bikarac – faza 2 (14,8 mil. EUR), te sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda aglomeracije Betina-Murter (11,4 mil. EUR).

Splitsko-dalmatinska županija pak broji naredna tri projekta: poboljšanje vodnocomunalne infrastrukture aglomeracije Split-Solin (129,4 mil. EUR), poboljšanje vodnocomunalne infrastrukture aglomeracije Kaštela-Trogir (106,6 mil. EUR) i centar za gospodarenje otpadom u Splitsko-dalmatinskoj županiji (42,8 mil. EUR).

U Istarskoj županiji su najveća tri projekta financirana iz EU fondova poboljšanje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda u aglomeracijama Umag-Savudrija-Novigrad istarski (42 mil. EUR), sustav odvodnje i uređaji za pročišćavanje otpadnih voda grada Poreča – faza 2 (28,1 mil. EUR), te treći, projekt prikupljanja, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području aglomeracije Rovinj (21,3 mil. EUR).

U Dubrovačko -neretvanskoj županiji su pak tri najveća projekta, a koja su već navedena u gornjem dijelu rada, cestovna povezanost s južnom Dalmacijom, daleko najveći projekt koji je već ostvaren, s iznosom 426,8 mil. EUR, zatim razvoj zračne luke Dubrovnik – faza 2 (114 mil. EUR), te posljednji, centar za gospodarenje otpadom Dubrovačko-neretvanske županije Lučino razdolje (38 mil. EUR).

Neki od navedenih projekata već su ostvareni, neki su u razvojnoj fazi, dok bi neki tek trebali biti pokrenuti, odnosno tek bi ih se trebalo izrealizirati.

5. Implikacije za unaprjeđenje apsorpcijskih kapaciteta županija u Hrvatskoj

Kako navodi Vlada Republike Hrvatske (2021) da bi unaprijedile apsorpcijske kapacitete i uspješnije koristile EU fondove, hrvatske županije moraju provesti temeljitu analizu trenutnog stanja i odrediti strateške prioritete. Ključne smjernice Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine uključuju razvoj konkurentnog i inovativnog gospodarstva, obrazovane radne snage, učinkovite javne uprave i pravosuđa te jačanje regionalne konkurentnosti. Uz to, važno je ulagati u ljude, demografsku revitalizaciju, ekološku i energetska tranziciju te digitalnu transformaciju. Sve te mjere osiguravaju održivi razvoj, smanjenje regionalnih nejednakosti i prilagodbu na globalne krize

Kako bi hrvatske županije uspješno povećale apsorpcijske kapacitete za korištenje EU fondova, potrebno je provesti temeljitu analizu dosadašnjeg korištenja sredstava te identificirati ključne prioritete razvoja. Nacionalna razvojna strategija do 2030. godine naglašava potrebu za jasnim definiranjem pravca razvoja na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Usmjeravanjem na ključne ciljeve, županije mogu bolje iskoristiti svoje potencijale, privući veća financijska sredstva te provesti veći broj projekata koji će poboljšati ekonomske i društvene uvjete na svom području.

Jedan od glavnih ciljeva Strategije je razvoj konkurentnog i inovativnog gospodarstva koje se temelji na znanju, inovacijama i primjeni naprednih tehnologija. To podrazumijeva povećanje produktivnosti u javnom i privatnom sektoru, poticanje istraživanja i razvoja te jačanje izvoznih kapaciteta. Poboljšanje uvjeta za ulaganja i inovacije te osiguravanje fiskalne stabilnosti također su ključni faktori koji će povećati konkurentnost Hrvatske na globalnom tržištu. Cilj je postići da Hrvatska do 2030. godine uđe među prvih 45 zemalja na globalnim ljestvicama konkurentnosti.

Drugi strateški cilj odnosi se na obrazovanje i zapošljavanje. Kvalitetan odgojno-obrazovni sustav, prilagođen društvenim i gospodarskim promjenama, ključan je za stvaranje obrazovane i zaposlene radne snage. Poseban naglasak stavljen je na jednakost u obrazovanju, profesionalni razvoj učitelja i nastavnika te uključivanje svih društvenih skupina u obrazovni sustav. Kroz reforme u obrazovanju, Hrvatska želi stvoriti sustav koji potiče kreativnost, inovativnost i poduzetništvo, što će pridonijeti razvoju gospodarstva i društva.

Također, osiguravanje učinkovitog i djelotvornog pravosuđa te javne uprave ključni su prioriteti za povećanje povjerenja građana i investitora. Borba protiv korupcije, poboljšanje upravljanja državnom imovinom te modernizacija javnih institucija ciljevi su koji će doprinijeti boljoj učinkovitosti i transparentnosti u radu državnih tijela.

U sklopu Strategije, poseban naglasak stavljen je na demografsku revitalizaciju i unaprjeđenje položaja obitelji. Ulaganja u djecu i mlade, stambeno zbrinjavanje u slabije razvijenim područjima te poticanje povratka iseljenika ključni su za održivi razvoj Hrvatske. Uz to, važno je osigurati dostojanstvene uvjete za starije građane, kao i dugoročnu održivost mirovinskog sustava.

Treći smjer razvoja obuhvaća ekološku i energetska tranziciju prema klimatskoj neutralnosti. Hrvatska planira prelazak na obnovljive izvore energije, poticanje cirkularne ekonomije, očuvanje prirodnih resursa i samodostatnost u proizvodnji hrane. Ovaj smjer naglašava potrebu za zaštitom okoliša, smanjenjem emisija stakleničkih plinova i povećanjem energetske samodostatnosti.

Digitalna tranzicija društva i gospodarstva također je jedan od ključnih prioriteta. Ulaganja u digitalnu infrastrukturu, digitalizacija javnih usluga i poticanje primjene novih tehnologija u svim sektorima omogućit će ubrzani razvoj digitalnog društva. To će pridonijeti većoj učinkovitosti javnih usluga i jednakim mogućnostima za sve građane.

Konačno, ravnomjerni regionalni razvoj i smanjenje unutarnjih razlika ključni su za dugoročni napredak zemlje. Hrvatska planira poticati razvoj manje razvijenih regija, osobito brdsko-planinskih područja i otoka, kroz regionalne strategije i pametnu specijalizaciju. To će omogućiti ravnomjerniji razvoj cijele zemlje, smanjenje socijalnih nejednakosti te poboljšanje kvalitete života u svim dijelovima Hrvatske.

Strategija je usmjerena na postizanje otpornosti društva i gospodarstva na globalne krize te na korištenje prilika koje pružaju europski fondovi i programi, kao što su Europski zeleni plan i Europski teritorijalni program 2030. godine. Na taj način Hrvatska planira ostvariti održiv, uključiv i inovativan razvoj te postati konkurentna i sigurna zemlja s prepoznatljivim identitetom do 2030. godine.

6. Zaključak

Što je neka zemlja, regija ili područje više ovisno o sredstvima iz fondova Europske unije za svoj razvoj, to je važnije kvalitetno planirati i upravljati kapacitetima za apsorpciju tih sredstava. S obzirom na to da sustav financiranja projekata iz fondova EU određuje koliko se sredstava može koristiti kao postotak BDP-a, na taj kapacitet sudionici ne mogu izravno utjecati, osim kroz povećanje samog BDP-a.

EU fondovi omogućuju čak i najizoliranijim regijama da se obnove i izgrade, te unaprijede povezanost s drugim dijelovima. Također, kako bi razvili turizam, preko fondova se može ulagati u zapostavljenu prirodnu i kulturnu baštinu. Analiza hrvatskih kapaciteta za provedbu projekata ne može biti potpuna bez usporedbe s drugim državama koje su prošle tranziciju i bile u sličnim izazovima kao Hrvatska, osim u slučaju Domovinskog rata. Sve te zemlje dijele problem apsorpcijskih kapaciteta, a ključ uspješnog korištenja sredstava leži u kvaliteti administrativnih kapaciteta koji pripremaju, ugovaraju i provode projekte.

Prvo na što treba obratiti pažnju je planiranje. Korisnici i sustav trebali bi biti spremni za provedbu novih projekata unaprijed. Nedostatak vizije i planiranja rezultira time da se priprema većeg broja poziva započne tek kada počne prihvatljivost izdataka u novom operativnom programu, a taj nedostatak vizije i strateškog planiranja problem je u cijeloj državi. Važno je da Hrvatska i EU identificiraju prioritete koji su od zajedničkog interesa, jer nedostatak vizije i planiranja doveo je do situacije da je Hrvatska definirala razvojne prioritete samo prema vlastitim željama, bez uvažavanja javnih politika koje bi trebala provoditi kao članica EU.

Dionici mogu izravno utjecati na financijske kapacitete u manjem obujmu, ali su oni isto ograničeni. Međutim, mogu se optimalno iskoristiti i te ograničene kapacitete i fondove EU ako kvalitetno odredimo strategiju, prioritete i razvoj projekta. To zahtijeva više ekonomski utemeljenih odluka, a manje političkih, kao i veću suradnju između institucija, posebno onih koje prenose znanje. Također, potrebno je bolje koristiti informacije i znanje o fondovima. Članstvo u Europskoj uniji, osim što zahtijeva određene napore u praćenju i provođenju smjernica Europske unije, nudi i mogućnosti, odnosno prilike za rast i razvoj, što se kvalitetnim i pravovremenim planiranjem ne smije propustiti

Literatura

1. Baković, M. (2021). *Regionalna politika EU*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
2. Daszuta, A. (2000): *The problem of the so-called eadiness as the determinant of the effective absorption of Structural funds, based on example of the Podlaskie region in Poland.*, http://www.nispa.org/conf_papers_list.php?cid=2 [pristupljeno 2. kolovoza 2023.]
3. Devčić, A., Šotar, M. (2011). *Upravljanje apsorpcijskim kapacitetima u korištenju fondova Europske unije- izazovi Panonske regije*. Stručni rad. Požega: Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije d.o.o.
4. Drezgić, S., Drvenkar N., Savić Z. (2023). *CONVERGENCE AND ECONOMIC INTEGRATION OF CEECS THROUGH EU REGIONAL POLICY SYSTEM*. Stručni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
5. Drvenkar N., Marošević, K., Unukić, (2021). *I. REGIONAL ECONOMIC TRANSFORMATION – COULD WE LEARN FROM CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES?* . Stručni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
6. Europska komisija (2020). Available budget of Cohesion Policy 2021-2027. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/available-budget_en [pristupljeno 2. kolovoza 2023.]
7. Europska komisija (2007). Cohesion policy 2007–13 Commentaries and official texts. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/legislation/2007/cohesion-policy-2007-13-commentaries-and-official-texts_en Dostupno na: [pristupljeno 2. kolovoza 2023.]
8. Europska komisija (2010). EUROPA 2020. Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf> [pristupljeno 4. kolovoza 2023.]
9. Europska komisija (2020). New EU Cohesion policy (2021-2027). Dostupno na : https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/videos/new-eu-cohesion-policy-2021-2027 [pristupljeno 4. kolovoza 2023.]

10. Europska komisija, 2020. REACT – EU. Dostupno na: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/react-eu_en [pristupljeno 4. kolovoza 2023.]
11. Europski parlament. Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija. Dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N51410/doc_hr.pdf [pristupljeno 5. kolovoza 2023.]
12. Europski parlament, 2010. The Lisbon Strategy 2000 – 2010. An analysis and evaluation of the methods used and results achieved. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110718ATT24270/20110718ATT24270EN.pdf> [pristupljeno 5. kolovoza 2023.]
13. ESIF (2024). Institucionalni okvir za korištenje fondova Europske unije u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/institucionalni-okvir-za-koristenje-fondova-europske-unije-u-republici-hrvatskoj/> [pristupljeno 5. kolovoza 2023.]
14. Europska unija (n. d.). Regionalna politika. Dostupno na: https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/regional-policy_hr [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
15. HGK (2020). Analiza korištenja fondova EU po županijama. Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/analiza-koristenja-fondova-eu-po-zupanijama-20205f25f87143873.pdf> [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
16. Marošević, (2020). *K. LAGGING REGIONS: THE CASE OF EASTERN CROATIA*. Stručni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
17. Matić, A. (2021). *Fondovi i programi Europske unije – uloga i značaj u provedbi projekata u kulturi u Republici Hrvatskoj*. Disertacija. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
18. Mikulić, S. (2020). *Fondovi Europske unije u Hrvatskoj: problemi apsorpcijskog kapaciteta*. Završni specijalistički rad. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
19. MRRFEU (2020a). EU fondovi 2021.-2027. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi-2021-2027/4851> [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
20. MRRFEU (2020b). Planovi i pravila za novo programsko razdoblje 2021. – 2027. Dostupno na: <https://www.hup.hr/EasyEdit/UserFiles/Petra%20Senti%C4%87/planovi-i-pravila-za-novo-programsko-razdoblje-2021-2027ff.pdf> [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]

21. MRRFEU (2020c). Uvjeti koji omogućavaju provedbu. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/eu-fondovi/financijsko-razdoblje-eu-2021-2027/uvjeti-koji-omogucavaju-provedbu/4826> [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
22. MRRFEU (2020d). Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. i Instrument EU za oporavak. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/visegodisnji-financijski-okvir-2021-2027-i-instrument-eu-za-oporavak/4852> [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
23. MZO (2023). Nacionalni plan oporavka i otpornosti Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/vijesti/nacionalni-plan-oporavka-i-otpornosti-4885/4885> [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
24. PJR (2012). Apsorpcijski kapacitet EU fondova, članak.
25. Puljiz, J., Maleković, S., Keser, I. (2018). *Utjecaj kohezijske politike na regionalnu politiku i razvoj Hrvatske*, IRMO, stranice 8-20
26. Puljiz, J., Maleković, S., Keser, I. (2018). *Cohesion Policy in Croatia: What Have We Accomplished so Far? U: Z. Petak, K. Kotarski, ur., Policy-making at the European periphery: The case of Croatia. Cham, Palgrave Macmillan.* (stranice 285-299)
27. Radnić, I. (2020). *Kohezijska politika EU: pojam, izazovi i perspektiva u nordijskim zemljama*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
28. Savić, Z. (2020). *Integralni nacionalni institucionalni sustav upravljanja fondovima kohezijske (regionalne) politike Europske unije u funkciji maksimiziranja iskorištavanja alociranih sredstava*. Disertacija. Rijeka: Ekonomski fakultet.
29. Savić, Z. (2021). *SUSTAVI UPRAVLJANJA FONDOVIMA REGIONALNE POLITIKE EU U MALIM DRŽAVAMA – ISKUSTVA BALTIČKIH I OTOČNIH DRŽAVA I PRIMJENJIVOST NA HRVATSKU*. Pregledni znanstveni rad. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora.
30. Šumpíková, M., Pavel, J., Klazar, S. (2004) EU Funds: Absorption Capacity and Effectiveness of Their Use, with Focus on Regional Level in the Czech Republic. Paper presented at 12th NISPAcee annual conference Central and Eastern European Countries Inside and Outside European Union: Avoiding a New Divide, Vilnius, 13-15 May 2004. Dostupno na: www.academia.edu/15018896/EU_Funds_absorption_capacity_and_effectiveness_of

- [their use with focus on regional level in the Czech Republic](#) [pristupljeno 6. kolovoza 2023.]
31. Vlada Republike Hrvatske (2020). Europa 2020. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/europa-2020/19454> [pristupljeno 8. kolovoza 2023.]
 32. Vlada Republike Hrvatske (2021). Mehanizam za oporavak i otpornost. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi/nacionalni-plan-oporavka-i-otpornosti/mehanizam-za-oporavak-i-otpornost/4887> [pristupljeno 8. kolovoza 2023.]
 33. Vlada Republike Hrvatske (n. d.). Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine. Dostupno na: <https://hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2021/02/Nacionalna-razvojna-strategija-RH-do-2030.-godine.pdf> [pristupljeno 8. kolovoza 2023.]
 34. Vlada Republike Hrvatske (2021). Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026. 2021. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2021/srpanj/29%20srpnja/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf> [pristupljeno 8. kolovoza 2023.]
 35. Vlada Republike Hrvatske (2021). Plan oporavka. Dostupno na: <https://planoporavka.gov.hr/o-planu/9> [pristupljeno 9. kolovoza 2023.]
 36. Vlada Republike Hrvatske (n. d.). Regionalni razvoj i korištenje fondova Europske unije. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/program-vlade-republike-hrvatske-za-mandat-2011-2015/3-regionalni-razvoj-i-koristenje-fondova-europske-unije/14906> [pristupljeno 9. kolovoza 2023.]

Popis slika

Slika 1. Klasifikacija po regijama EU od 2021. do 2027.	6
Slika 2. Ciljevi kohezijske politike 2021.-2027.	9
Slika 3. Tri scenarija za Europu do 2020. godine.....	12
Slika 4. Nacionalni plan oporavka i otpornosti	14
Slika 5. Komponente plana oporavka.....	15
Slika 6. Raspodjela ulaganja po komponentama NPOO-a.....	16
Slika 7. Razvojni smjerovi prema NRS-u 2030.	17
Slika 8. Projekt sufinanciran sredstvima Europske unije	21
Slika 10. HR NUTS 1.....	24
Slika 11. HR NUTS 2.....	25
Slika 12. HR NUTS 3.....	26

Popis tablica

Tablica 1. Hrvatske županije prema BDP-u, za period od 2017-2019, tis. EUR.....	27
Tablica 2. Hrvatske županije prema BDP-u po stanovniku, za period od 2017-2019, EUR...28	

Popis grafičkih prikaza

Grafički prikaz 1. Iznos ugovorenih sredstava fondova EU po županijama za razdoblje 2017.-2019., milijarde EUR	30
Grafički prikaz 2. Prikaz ugovorenih sredstava EU fondova po stanovniku, za razdoblje 2017.-2019., u EUR.....	31
Grafički prikaz 3. Udio županija u ugovorenim sredstvima EU fondova za sve županije u razdoblju od 2017.-2019., kao i udio u BDP-u Hrvatske 2017. godine, u %.	32
Grafički prikaz 4. Razlika između udjela županije u ugovorenosti fondova EU (udio županije u RH) u udjelu u BDP-u, u postotnim bodovima.....	33
Grafički prikaz 5. Vrijednost ugovorenih sredstava EU fondova u periodu od 2017.-2019. u odnosu na BDP županije (2017.), %.....	34